

วิสุทธิมคฺคสุส นาม
ปกรณวิเสสสุส
ทุติโย ภาโค

(นวโม พุรhumวิหารนิตฺเตโส)

ข้อสอบซ่อมเขียน
วิชากลับ ป.ธ. ๙
วัดพระธรรมกาย

คู่มือการใช้ ข้อสอบซ่อมเขียน

๑ เตรียมสมุด ปากกา เลือกฉบับที่ชอบ ๑ ฉบับ

๒ ก่อนเขียนให้อ่านข้อสอบให้จบ ๑ รอบก่อน แล้ววง O หัวตะปู้ไว้ด้วย

เนื่องจากว่า ถ้าเราเขียนทันที เราจะเขียนได้ดีในช่วงต้น ช่วงท้ายจะล้า การที่เราอ่านให้ทั่วก่อน ทำให้เราเห็นภาพรวม กำหนดทำที่ได้ก่อน ที่ยังไม่ได้ ไม่แน่ใจ ก็รอดัดสินใจต่อได้

๓ ในการซ่อมเขียน ควรเขียนอยู่ในเวลา ๑ ช.ม.- ๑.๕ ชั่วโมงครึ่ง ก่อน เขียนไม่จบไม่เป็นไร

เนื่องจากว่า การซ่อมเขียนเน้นคุณภาพ ให้เขียนให้ดีที่สุด ได้น้อยในครั้งแรก (อาจจะ ๓ บรรทัด) เป็นเรื่องธรรมดา พอครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ จะเขียนได้มากขึ้นเอง จนครั้งหลังๆ ๑ ช.ม. ก็สามารถเขียนได้ จนจบข้อสอบเอง

๔ เขียนเสร็จ (๑ ช.ม.) ให้ตรวจทันที และถือโอกาสดูเลยไปตรงที่ยังไม่ได้เขียนด้วย

๕ ในการเขียน ครั้งแรก ไม่ต้องทวน แต่ครั้งถัดไป ตรวจเสร็จให้ทวนฉบับเก่าทุกครั้ง

แล้วใส่เครื่องหมายรอบไว้ (IIII) จนฉบับนั้นครบ ๑๐ รอบแล้วค่อยหยุด

(ไม่ควรหักโหมทำทีเดียว แต่ทำทุกครั้งหลังตรวจ ในวันที่ว่างเขียน ก็เป็นใช้ได้)

เนื่องจากการทวนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ใน ๔ ขั้นตอนของการทำปัญหาบาลี
อันได้แก่ อ่าน เขียน ตรวจ และทวน

การอ่าน ให้อ่านตามถนัด วางตารางอ่าน จะกำหนดหน้า กำหนดวัน กำหนดรอบ ตามถนัด

การเขียน เขียนเท่าที่เขียนได้ ไม่เน้นว่าต้องอ่านมาก่อน เป็นการหัดแต่งไทยไปในตัว

ไม่ต้องเน้นว่าต้องเขียนจบ แต่จะไปชดเชยด้วยการตรวจ และทบทวน

การตรวจ ทำให้เราเห็นข้อด้อย และเห็นความใกล้เคียงในการตีความศัพท์ของเรา ค่อยๆดู ก็จะเห็นทุกอย่าง เป็นการทบทวนหลักทั้งหมดเป็นอัตโนมัติ

การทวน เนื่องจากการเขียนและตรวจมาทุกฉบับ ล้วนใช้เวลามาก และยังไม่ทันได้ใช้ ก็ลืมเสียแล้ว ตราบเท่าที่เรายังทำภารกิจคือการสอบยังไม่เสร็จ เป็นความจำเป็นที่เราต้องทบทวน แต่จะทวนทั้งหมดมันย้อมไม่ทัน เราจึงเลือกทวนฉบับที่เขียนก่อน ถ้าตรงในห้องสอบ ก็เป็นอุปการะมาก แม้ไม่ตรงก็ยังมีคามมั่นใจ เพราะจะไม่รู้สึกคลั่งคลุ้งที่ไม่มี หรือมีน้อย จนขาดความมั่นใจ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ก็แลในพรหมวิหาร ๔ นี้ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาที่ท่านยกขึ้นแสดงในลำดับอนุสติ-
กัมมฐาน พระอาทิตย์ก็โยคาวจรผู้ใคร่จะเจริญเมตตาพรหมวิหารเป็นอันดับแรก พึงเป็นผู้ตัดปโลภ
ถือเอากรรมฐานแล้ว ทำตักขิ บรรเทาความเมาอาหารแล้ว นั่งให้สบาย ณ อาสนะที่จัดไว้อย่างดีในที่สงัด
ชั้นแรก พึงพิจารณาให้เห็นโทษในโทษะ และอานิสงส์ในชั้นตักก่อน ๑ ถ้ามว่า เพราะเหตุอะไร ? ๑ ตอบว่า
เพราะโทษะจะพึงละได้ และชั้นตักจะพึงบรรลุได้ ก็ด้วยภาวนานี้ ๑ และใคร ๆ จะอาละโทษที่ตนไม่เห็น
สักหน่อย หรือได้อานิสงส์ที่ตนไม่ทราบสักนิดหาได้ไม่ ๑ เพราะเหตุนี้ พระโยคาวจรพึงเห็นโทษในโทษะ
ตามแนวพระสูตรทั้งหลาย เช่นสูตรว่า "ดูกรอาวุโส บุคคลผู้เกิดโทษะแล้ว อันโทษะครอบงำ มีจิตอันโทษะ
ยึดไว้รอบแล้ว ย่อมฆ่าสัตว์บ้าง ดึงเป็นอาทิ ๑ พึงทราบอานิสงส์ในชั้นตักตามแนวพระบาลีทั้งหลาย เช่น
บาลีว่า

ขันติ คือความอดกลั้นเป็นบรมตบะ พระพุทธทั้งหลาย

กล่าวนิพพานเป็นบรมธรรม

เรากล่าวบุคคลนั้น ผู้มีขันติเป็นกำลัง มีกำลังคือขันติเป็น

กองทัพว่าเป็นพราหมณ์

ประโยชน์ยิ่งกว่าขันติหาไม่ ดังนี้เป็นต้นเกิด ๑

ครั้นแล้วพึงเริ่มเมตตาภาวนา เพื่อยังจิตให้สงบจากโทษอันมีโทษที่ตนเห็นแล้ว และเพื่อผูกจิต
ไว้ในขันติ อันมีอานิสงส์ที่ตนทราบแล้วอย่างนี้ ๑

ก็แล เมื่อจะเริ่ม เบื้องต้นทีเดียว ควรทราบบุคคลโทษ ว่า ในบุคคลเหล่านี้ไม่ควรเจริญเมตตา
ไปเป็นปฐม ในบุคคลเหล่านี้ไม่ควรเจริญเมตตาไปเลยทีเดียว ๑ แท้จริงเมตตาที่ไม่ควรเจริญเป็นปฐม
ในบุคคล ๔ นี้ คือในบุคคลที่เกลียดกัน ในบุคคลที่เป็นสหายรักกันมาก ในบุคคลที่เป็นกลาง ๆ กัน
ในบุคคลที่เป็นศัตรูกัน (ส่วน) ในบุคคลที่มีเพศเป็นข้าศึกกัน ไม่ควรเจริญโดยเจาะจง ในบุคคลที่ทำ
กาลกิริยาแล้ว ไม่ควรเจริญทีเดียว ๑ ถ้ามว่า เพราะเหตุไร จึงไม่ควรเจริญไปในบุคคล ๔ ประเภทมีบุคคล
ที่เกลียดกันเป็นต้นเป็นปฐม ? ๑ เฉลยว่า เพราะว่าพระโยคาวจร เมื่อ (นึก) ตั้งคนที่เกลียดกันไว้ในฐานะ
แห่งคนรัก ย่อมลำบาก (ใจ) เมื่อ (นึก) ตั้งสหายที่รักกันมาไว้ในฐานะแห่งคนกลาง ๆ กัน ก็ลำบาก
ด้วยเมื่อทุกข์แม้เล็กน้อยเกิดขึ้นแก่เขา เธอจะถึงกับร้องให้ออกมาก็เป็นได้ เมื่อ (นึก) ตั้งคนกลาง ๆ กันไว้
ในฐานะแห่งครูและในฐานะแห่งคนรัก ก็ลำบาก เมื่อระลึกถึงคนที่เป็นศัตรูกัน ความโกรธย่อมเกิดขึ้น
เพราะเหตุนี้ จึงไม่ควรเจริญไปในบุคคล ๔ ประเภท มีคนเกลียดกันเป็นต้น เป็นปฐม ๑

๑ อนุสสังคิมมภูฏานานนตรํ อุททิมฺหฺมูเสฏฺฐํ ปน เมตตํ กรุณา มุทิตา อุเปกฺขาติ อิมฺเสฺ จตุสฺส พุทฺธมฺหิมาเรสฺ เมตฺตํ ภาเวตฺถกาเมน ตาว อาทิกมฺมิเกน โยคาวจเรณ อุปจฺฉินฺนปฺลียโพเธน คหิตกมฺมภูฏาเนน ฆตฺตทิกจํ กตฺวา ฆตฺตสฺสมมํ ปฏฺวีโนเทตฺวา วิวิตเต เปเทเส สุปฺปญฺจตฺเต อาสเน สฺขนิสินฺเนน อาทิตฺตํ ตาว โทเส อาทินโว ชนฺตียญฺจ อานิสฺโส ปจฺจเวกฺขิตฺตํ ๑ กสฺมา ๑ อิมาย หิ ภาวนาย โทโส ปหาตฺตํ ชนฺติ จ อธิคฺคตฺตํ ๑ น จ สกฺกา กิณฺจิ อทฺธิภูฏาเทวํ วา ปหาตฺตํ อวิทฺตานิสฺสํ วา อธิคฺคตฺตํ ๑ ตสฺมา ภูฏิสฺสํ โข อาวุโส โทเสน อภฺยโต ปรียาทิกณฺณจิตฺโต ปาณมฺปิ หนตฺติอาทินํ สุตฺตานํ วเสน โทเส อาทินโว ภูฏิสฺสํ ๑

ชนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกา นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา

ชนฺติพลํ ฬานิกํ ตมํ พุทฺธิ พุทฺธมณํ

ชนฺตฺยา กิโย น วิชฺชตฺติอาทินํ วเสน ชนฺตียํ อานิสฺโส เวทิตฺตํ ๑

อเถวํ ทิฏฺฐาเทวโต โทสโต จิตฺตํ วิเวจฺจนตฺถาย วิทิตานิสฺสํ จ ชนฺตฺยา สํโยชนตฺถาย เมตฺตาภาวนา อารภิตฺตํ ๑

อารภนฺเตน จ อาทิตฺว ปุคฺคโลทฺสา ชานิตฺตํ อิมฺเสฺ ปุคฺคเลสฺ เมตฺตา ปจฺจํ น ภาเวตฺตํ อิมฺเสฺ เนว ภาเวตฺตํ ๑ อयํ หิ เมตฺตา อปฺปิยปุคฺคเล อติปฺปิยสหายเก มชฺฌตฺเต เวรีปุคฺคเลติ อิมฺเสฺ จตุสฺส ปจฺจํ น ภาเวตฺตํ ลิงฺควิสฺสาเค โอทิสฺสํ น ภาเวตฺตํ กาลกเต น ภาเวตฺตํ ๑ กิการณํ อปฺปิยาทิสฺสํ ปจฺจํ น ภาเวตฺตํ ๑ อปฺปิยํ หิ ปิยภูฏาเน จฺเญนโต กิลมฺติ อติปฺปิยสหายกํ มชฺฌตฺตภูฏาเน จฺเญนโต กิลมฺติ อปฺปมตฺตเกปิ จสฺส ทฺวเก อุปนฺเนน อารโหณาการปฺตโตปิ โหติ มชฺฌตฺตํ คุรฺภูฏาเน จ ปิยภูฏาเน จ จฺเญนโต กิลมฺติ เวรี สมนุสฺสรโต โกโร อุปปชฺชติ ตสฺมี อปฺปิยาทิสฺสํ ปจฺจํ น ภาเวตฺตํ ๑

ก็แลในพรหมวิหาร ๔ นี้ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา **ที่ท่านยกขึ้นแสดง**ในลำดับอนุสติ-
กัมมฐาน พระอาทิตย์ก็โยคาวจรผู้ใคร่จะเจริญเมตตาพรหมวิหารเป็นอันดับแรก พึงเป็นผู้**ตัดปณิ**
ถือเอากรรมฐานแล้ว ทำกตกิจ บรรเทาความเมาอาหารแล้ว นั่งให้สบาย ณ อาสนะที่จัดไว้อย่างดีในที่สงัด
ขั้นแรก พึงพิจารณาให้เห็นโทษในโทษะ และอานิสงส์ในขันติก่อน ฯ

อนุสติกัมมฐานานนตรํ **อุทฺทิฏฐุ** ปณ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาติ อิมสุ จตุสุ
พรหมวิหารสุ เมตตา ภาเวตุกาเมน ตาว อาทิกมฺมิเกน โยคาวจรเณ **อุปัจฉินฺนปณิโพเรน** คหิต-
กัมมฐานเณ กตตกิจจํ กตฺวา กตฺตสมมทํ ปฏฺวิโนทตฺวา วิวิตเต เปเทเส สุปญฺญุตเต อาสเน
สุชนินฺนเณ **อาทีโต** ตาว โทเส อาทินโว ชนฺตียมฺจ อานิสฺโส ปจฺจเวกฺขิตฺตโพ ฯ

ถามว่า เพราะเหตุอะไร ? ฯ ตอบว่า เพราะโทษะ**จะพึงละได้** และขันติ**จะพึงบรรลุได้** ก็ด้วยภาวนานี้ ฯ
และใครๆ จะอาจละโทษ**ที่ตนไม่เห็นสักหน่อย** หรือได้อานิสงส์**ที่ตนไม่ทราบสักนิด**หาได้ไม่ ฯ

กสฺมา ฯ อิมาย หิ ภาวนาย โทโส **ปหาตฺตโพ** ชนฺติ จ **อริคนฺตพฺพา** ฯ น จ สกฺกา กิณฺจิ
อทิฏฺฐาทินว วา ปหาตุ **อวิทฺตานิสฺส** วา อริคนฺตุ ฯ

เพราะเหตุนี้ พระโยคาวจรพึงเห็นโทษในโทษ ตามแนวพระสูตรทั้งหลาย เช่นสูตรว่า "ดูกรอาวุโส บุคคล
ผู้เกิดโทษแล้ว อันโทษครอบงำ มีจิตอันโทษยึดไว้รอบแล้ว ย่อมฆ่าสัตว์บ้าง ดังนี้เป็นอาทิ ๑

ตสมา ทูลุ โจ อาวุโส โทเสน อภิภูโต ปริยาทิณณจิตโต ปาณมปิ หนตตีอาทินํ สุตฺตานํ วเสน
โทเส อาทินโว ทูลุพุโป ๑

พึงทราบอันสงฆ์ในชั้นติดตามแนวพระบาลีทั้งหลายเช่น บาลีว่า

ขันติ คือความอดกลั้นเป็นบรมตบะ พระพุทธทั้งหลาย

กล่าวนิพพานเป็นบรมธรรม

เรากล่าวบุคคลนั้น ผู้มีขันติเป็นกำลัง มีกำลังคือขันติเป็นกองทัพ

ว่าเป็นพราหมณ์

ประโยชน์ยิ่งกว่าขันติหาไม่ ดังนี้เป็นต้นเกิด ๑

ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา

นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา

ขนฺติพลํ พลาณิกํ

ตมํ พุริมิ พฺราหฺมณํ

ขนฺตฺยา ภัยโย น วิชฺชตฺตีอาทินํ วเสน ขนฺติยํ อาณิสฺโส เวทิตพุโป ๑

ครั้นแล้วพึงเริ่มเมตตาวาณา **เพื่อยังจิตให้สงบ**จากโทษอันมีโทษที่ตนเห็นแล้ว และ**เพื่อบุค**
จิตไว้ในขันติ อันมีอันสงส์ที่ตนทราบแล้วอย่างนี้ ฯ
ก็แล เมื่อจะเริ่ม เบื้องต้นทีเดียว ควรทราบ**บุคคลโท**ว่า ในบุคคลเหล่านี้ไม่ควรเจริญเมตตาไป
เป็นปฐม ในบุคคลเหล่านี้ไม่ควรเจริญเมตตาไปเลยทีเดียว ฯ

อเถว ปิภูฏาทีนวัต โทสโต จิตฺตํ **วิเวจฺนตถาย** วิทิตานิสํสา ย จ ขนฺติยา **สํโยชนตถาย**
เมตตาวาณา อารภิตพฺพา ฯ

อารภนฺเตน จ อาทีโตว **บุคคลโทสา** ขานิตพฺพา อิมสฺส ปุคฺคเลสฺส เมตฺตา ปฐมํ น
ภาเวตพฺพา อิมสฺส เหนว ภาเวตพฺพาติ ฯ

แท้จริเมตตานี้ไม่ควรเจริญเป็นปฐม ในบุคคล ๔ นี้ คือ**ในบุคคลที่เกลียดกัน ในบุคคลที่เป็นสหายรัก**
กันมาก ในบุคคลที่เป็นกลาง ๆ กัน ในบุคคลที่เป็นศัตรูกัน (ส่วน) ในบุคคลที่มีเพศเป็นข้าศึกกัน ไม่ควร
เจริญโดยเจาะจง ในบุคคลที่ทำการกิริยาแล้ว ไม่ควรเจริญทีเดียว ฯ

อัยํ หิ เมตฺตา อปฺปิยปุคฺคเล อติปฺปิยสหายเก มชฺฌตเต เวรีปุคฺคเลติ อิมสฺส จตุสฺส ปฐมํ น
ภาเวตพฺพา **ลึงฺควิสภาเค** โอธิสํ น ภาเวตพฺพา กาลกเต น ภาเวตพฺพาว ฯ

ถามว่า **เพราะเหตุไร** จึงไม่ควรเจริญไปในบุคคล ๔ ประเภทมีบุคคลที่เกลียดกันเป็นต้นเป็นปฐม ? ๑
เฉลยว่า เพราะว่า พระโยคาวจร เมื่อ (นึก) ตั้งคนที่เกลียดกันไว้ในฐานะแห่งคนรัก ย่อมลำบาก (ใจ)
เมื่อ (นึก) ตั้งสหายที่รักกันมาไว้ในฐานะแห่งคนกลาง ๆ กัน ก็ลำบาก ด้วยเมื่อทุกข์แม้เล็กน้อยเกิดขึ้น
แก่เขา เธอจะ**ถึงกับร้องให้ออกมาก็เป็นได้**

ก็การณา อปฺปียาทิสฺส ปฐฺมํ น ภาวตพฺพา ๑ อปฺปิยํ หิ ปิยภูจฺจเน จฺฐเปนฺโต **กิลมตี**
อติปิยสหายกํ มชฺฌตฺตภูจฺจเน จฺฐเปนฺโต กิลมตี อปฺปมตฺตเกปิ จสฺส ทฺถเช อฺปฺปนฺเน
อาโรหนการปฺตโตปิ โหติ

เมื่อ (นึก) ตั้งคนกลาง ๆ กันไว้ในฐานะแห่งครูและในฐานะแห่งคนรัก ก็ลำบาก **เมื่อระลึกถึง**คนที่เป็นศัตรู
กัน ความโกรธย่อมเกิดขึ้น **เพราะเหตุนั้น** จึงไม่ควรเจริญไปในบุคคล ๔ ประเภท มีคนเกลียดกันเป็นต้น
เป็นปฐม ๑

มชฺฌตฺตํ ครุจฺจเน จ ปิยภูจฺจเน จ จฺฐเปนฺโต กิลมตี เวรํ **สมนุสฺสรโต** โกโร อฺปฺปชฺชติ **ตสฺมี**
อปฺปียาทิสฺส ปฐฺมํ น ภาวตพฺพา ๑

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นนคร

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ครั้นเธอพิจารณากรรมสัสกตาฝ่ายตนอย่างนี้แล้ว จึงพิจารณาฝ่ายผู้อื่นบ้างดังนี้ว่า "แม้เขาโกรธเจ้าแล้วจักทำอะไร กรรมอันมีโทษเป็นเหตุนั้น จักเป็นไปเพื่อความเสื่อมเสียแก่เขาเองมิใช่หรือ เพราะว่าท่านผู้นี้ก็เป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน เป็นผู้รับมรดกของกรรม ฯลฯ เขาจักทำกรรมอันใดไว้ เขาก็จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น และกรรมอันนี้จะได้สามารถยังพระสัมมาสัมโพธิ (ญาณ) ให้สำเร็จแก่เขาก็หาไม่ได้ ยิ่งพระปัจเจกโพธิ (ญาณ) ให้สำเร็จแก่เขาก็หาไม่ได้ ยิ่งสาวกภูมิ (ญาณ) ให้สำเร็จแก่เขาก็หาไม่ได้ ยิ่งสมบัติทั้งหลายมีความเป็นพระพรหม เป็นพระอินทร์ เป็นพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นพระราชเจษะในประเทศหนึ่งเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง ให้สำเร็จแก่เขาก็หาไม่ได้เลย ที่แก้กรรมนี้มีแต่จะยังเขาให้เคลื่อนจากพระศาสนาแล้ว ยิ่งภาวะแห่งคนชั่วใจ มีความเป็นวิฆาตเป็นอาทิและยังทุกข์ชั้นนิเสขทั้งหลายมีทุกข์ในนรกเป็นต้น ให้เป็นไปแก่เขา ตัวเขานั้นเมื่อทำกรรมนี้ (ลงไป) ก็เท่ากับโปรย (โทษ) ใส่ตนเอง ดังบุรุษผู้ยืนทวนลมอยู่ หวังจะโปรยฝุ่นใส่คนอื่น (ทวนลม) ก็เท่ากับโปรยใส่ตนนั่นเองจะนั้น"ฯ

จริงอยู่ ข้อนี้พระผู้มีพระเจ้านักได้ตรัสไว้ว่า

"คนพาลผู้ใดทำร้ายต่อคนผู้มีได้ประทุษร้าย ซึ่ง

เป็นคนบริสุทธิ์ มิได้มีความคิดชั่ว ผลร้ายก็ย่อม

กลับไปถึงคนพาลผู้นั้นเอง ดังฝุ่นละเอียดที่คนชด

ไปทวนลม ก็ย่อมกลับมาถึงผู้ชดนั้นเองจะนั้น" ฯ

แต่ถ้าเมื่อพระโยคาวจรนั้น แม้พิจารณากรรมสัสกตาอยู่อย่างนี้ ปฏิบัติยังไม่ระงับอยู่อีกไซ้ร ที่นี้เธอพึงพิจารณาถึงพระคุณส่วนบุพจริยาของพระศาสดา (ต่อไป) ฯ นี่เป็นนัยแห่งการพิจารณาในบุพจริยาคุณของพระศาสดานั้น (คือสอนตน) ว่า "นี่แน่พ่อนักบวช พระศาสดาของเจ้าในกาลก่อน แต่สัมโพธิสมัย แม้เป็นพระโพธิสัตว์ยังมิได้ตรัสรู้ ทรงบำเพ็ญพระบารมีอยู่ตลอด ๔ อสงไขยกับแสนกัป ก็ได้ทรงยังพระจิตให้ (คิด) ประทุษร้ายในบุคคลทั้งหลาย ผู้เป็นศัตรู แม้ (ถึงกับ) เป็นผู้ปลงพระชนม์เอาในชาตินั้น ๆ มิใช่หรือ ฯ ข้อนี้มีเรื่องอย่างไรบ้าง ? ฯ

พึงทราบเรื่องในสัลลชาดกก่อน พระเจ้าสิริละโพธิสัตว์ เมื่อพระราชอาชญาผู้เป็นปฏิปักษ์ ที่อำมาตย์ชั่วผู้ประทุษร้ายในพระเทวีของพระองค์ นำมายึดเอาราชอาณาเขต อันมีเนื้อที่ถึง ๓๐๐ โยชน์ ก็มีได้โปรดให้หมู่อำมาตย์ผู้ลุกขึ้นจะป้องกัน แต่ต้อง (อะไร) แม้แต่อาวุธ ช้ำเมื่อถูกปฏิปักษ์ชูดิน (ลึก) แคคอ (จับพระองค์) ผังไว้ในป่าช้าดิบ กับพวกอำมาตย์ ๑,๐๐๐ คนเล่า ก็มีได้ทรงทำพระวิการแม้แต่เพียงยังพระจิตให้ (คิด) ประทุษร้าย (เขา) (แต่) อาศัย การค้ำยัดของฝูงสุนัขจึงจอกซึ่งมาจะ (หา) กินซากศพ

(ทำให้ดินหลวม) จึงทรงทำบุรุษการ (คือใช้กำลังแรงของลูกผู้ชาย ช่วยพระองค์เองขึ้นจากหลุม) รอดมาได้ (ลอบ) เสด็จเข้าไปถึงห้องพระบรรทมของพระองค์ได้ด้วยอำนาจของยักษ์ (ซึ่งสวามิภักดิ์ในพระองค์) ทอดพระเนตรเห็นศัตรูนอนอยู่บนพระแท่นบรรทม ก็ได้กริ้ว (กลับทรงปลุกขึ้น) ทรงทำสบถให้กันและกันแล้วโปรดสถาปนาพระราชปฏิบัติองค์นั้น ไว้ในตำแหน่งพระสหาย (ในที่สุด) ตรัส (อุทาน) ว่า

คนฉลาดพึงมั่งหวังอยู่นั้น ไม่พึงเบือนหายเสีย เรา

ได้เห็นตัวเรา (เป็นพยานอยู่) ว่าเราได้เป็นตามที่

เรามุ่ง (จริง ๆ) ๑

เรื่องในขันตีวาทีชาดก ขันตีวาทีดาบสโพธิสัตว์ เมื่อพระราชา (กลาพ) แคว้นกาสิผู้โง่เขลา (ตะคอก) ถามว่า "สมณะ แกเป็นวาทีอะไร" ตอบว่า "อาตมาชื่อว่า ขันตีวาที" ถูกโบยด้วยหวายทั้งหนามแล้ว ตัดมือและเท้าเสีย ก็ได้ทำแม่แต่อาการชุนเคื่อง ๑ ข้อที่ขันตีวาทีดาบสเป็นผู้ใหญ่ถึงได้บวชแล้ว พึงทำได้อย่างนั้นนับว่าไม่อัศจรรย์ (เท่าไร) ๑

๑ เอว อตตโน กมมสฺสทํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปรสุสปี เอว ปจฺจเวกฺขิตพฺพา เอโสปี ทว
กฺขณฺติตฺวา กิ ภิรฺสฺสตี นนฺ เอตฺสเสเวตํ อนตฺถาย สํวตฺติสฺสตี กมมสฺสโก ทิ อยํ อายสฺมา
กมฺมทฺยาโท ๗เป ๗ ยํ กมมํ ภิรฺสฺสตี ตสฺส ทฺยาโท ภวิสฺสตี อิทฺถจฺจสฺส กมมํ เนว สมนาสมฺโพธิ
น ปจฺเจกโพนี น สวากฺกมฺมํ น พุทฺธมฺมตฺตสฺสทํกตฺตจกฺกตฺตติปฺปเทสฺสชาทิสมฺปตฺติํ อณฺณตฺรํ สมนตฺตี
สาธตฺตํ สมนตฺตํ อถฺย สาสนโต จาเวตฺวา วิมาสาทาภิภาวสฺส เจว เนรยิกาทิทุกฺขวิเสสํอณฺณจฺจสฺส
สํวตฺตนิกมฺมํ สฺวายํ อิทํ กโรนฺโต ปฏฺวิวเต จฺจตฺวา ปรํ รเชน โอภีรฺตฺกามิ ปุริโส วิย
อตฺตทานเวยว โอภีรฺตฺตี ๗ วุตฺตตฺถเหตํ ภควตา

โย อปฺปทฺฏฐสฺส นรฺสส พุสฺสตี

สุทฺธสฺส โปสฺสส อณฺณคณฺสส

ตเมว พาลํ ปจฺเจติ ปาปํ

สุทฺธโม รโห ปฏฺวิวตํ ชิตฺโตติ ๗

สเจ ปนสฺส เอวํ กมมสฺสทํกตฺมปิ ปจฺจเวกฺขโต เนว วุปสฺสมมติ อถาเนน สตฺถ
ปฺพุพฺพจริยคฺคณฺมา ปจฺจเวกฺขิตพฺพา ๗ ตตฺตรายํ ปจฺจเวกฺขณนโย อมฺโห ปพฺพชิต นนฺ เต สตฺถา
ปฺพุพฺพา สมนโพนี อนภิสฺมพฺพุโธ โพนิสฺสโตปิ สมนโน จตฺตาริ อสงฺเขยฺยานิ กปฺปสฺตสทฺสสฺสจ
ปารมฺมียํ ปุรยมาโน ตตฺถ ตตฺถ วรเกสฺสปี ปจฺจตฺถิเกสฺส จิตฺตํ นปฺปทฺฐเสสิ ๗ เสยฺยถิ ๗

สํวตฺตเต ทาว อตฺตโน เทวีย ปทฺฏฐเนน ปาปอมฺมจฺเจน อาเนตฺสส ปฏฺวิรณฺณํ ตโยชนสฺส
รชฺชํ คณฺหนตฺสส นิสฺสณตฺถาย อฏฺฐิตานํ อมฺมจฺจํ อาวุณฺณํ ฌปิตุํ น อทาสี ปนฺ สทฺธิ อมฺมจ-
สทฺสเสน อามกฺสฺสาเน คลปฺปมาณํ ภูมึ ชนิตฺวา นิภฺชณฺณมาโน จิตฺตปฺปโทสมตฺตมปิ อกตฺวา
กฺกณฺชทาพนตฺถํ อากตฺวานํ สิลาลานํ ปสฺสียฺหนํ นิสฺสายํ ปุริสการํ กตฺวา ปฏฺวิทฺธชฺชีโต ยกฺขานฺนภาเวน
อตฺตโน สิริคฺคฺคา โอริยฺห สิริสยเน สยิตํ ปจฺจตฺถิกํ ทิสฺวา โกป อกตฺวา อณฺณมณฺณํ สปถํ
กตฺวา ตํ มิตฺตฏฺฐาเน รุปฺยิตฺวา อาห

อาสีเสถว ปุริโส

น นิพฺพิณฺนเทยฺย ปณฺทิตो

ปสฺสามิ โวหมตฺตานํ

ยถา อิจฺฉิํ ตถา อหฺนฺติ ๗

ชนฺติวาทิชฺชาตเก พุทฺธเมเนน กาสิริณฺณว กิวาทิ ตวํ สมนตฺตี ปฏฺฐสฺส ชนฺติวาทิ นามาหนฺติ
วุตฺเต สกณฺณกาหิ กสาหิ ตาเลตฺวา หตฺถปาเทสฺส นิชฺชมาเนสฺส โกปมตฺตมปิ น อทาสี ๗
อนจฺจจริยจฺเจตํ ยํ มหาลฺลโก ปพฺพชฺชูปคโต เอวํ กรเยย ๗

ครั้นเธอพิจารณากรรมัสสกาตาดำเนินอย่างนี้แล้ว จึงพิจารณาฝ่ายผู้อื่นบ้างดังนี้ว่า "แม่เจ้าโกรธเจ้าแล้วจักทำอะไร กรรมอันมีโทษเป็นเหตุนี้ จักเป็นไปเพื่อความเสื่อมเสียแก่เขาเองมิใช่หรือ เพราะว่าท่านผู้นี้เป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน เป็นผู้รับมรดกของกรรม ฯลฯ เขาก็ทำกรรมอันใดไว้ เขาก็จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น"

เอว อุตตโน กมฺมสฺสทํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา **ปฺรสุสฺสปี** เอว ปจฺจเวกฺขิตฺพฺพา เอโสปี ตว กุชฺฌิตฺวา ก็ กริสฺสติ นนุ เอตสฺสเวตํ **อนตฺถาย** สํวตฺติสฺสติ **กมฺมสฺสโก** หิ อโย อายสฺมา กมฺมทายาโท ฯ เปฯ ยํ กมฺมํ กริสฺสติ ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสติ

และกรรมอันนี้จะได้สามารถยังพระสัมมาสัมโพธิ (ญาณ) ให้สำเร็จแก่เขาก็หาไม่ได้ ยังพระปัจเจกโพธิ (ญาณ) ให้สำเร็จแก่เขาก็หาไม่ได้ ยังสาวกภูมิ (ญาณ) ให้สำเร็จแก่เขาก็หาไม่ได้ ยังสมบัติทั้งหลาย มีความเป็นพระพรหม เป็นพระอินทร์ เป็นพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นพระราชานเฉพาะในประเทศหนึ่ง เป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง ให้สำเร็จแก่เขาก็หาไม่ได้เลย

อิทฺถจฺจุสฺส กมฺมํ เนว สมฺมาสมฺโพธิํ น ปจฺเจกโพธิํ น สาวกภูมิํ น พุทฺทมตฺตสฺสกุตฺตจฺจุกฺกวตฺติป-
ปเทสฺสชฺชาทิสฺมปฺตฺตึนํ **อญฺญตรํ** สมฺปตฺตึ **สาเรตฺถํ** สมตฺถํ

ที่แก้กรรมนี้ มีแต่จะยังเขาให้เคลื่อนจากพระศาสนาแล้ว **ยังภาวะแห่งคนชั่วใจมีความเป็นวิฆาทร-
เป็นอาทิต**และยังทุกข์ชั้นวิเศษทั้งหลายมีทุกข์ในนรกเป็นต้น **ให้เป็นไปแก่เขา** ตัวเขานั้นเมื่อทำกรรมนี้
(ลงไป) **ก็เท่ากับไปรย** (โทษ) ใส่ตนเอง **ตั้ง**บุรุษผู้ยืนทวนลมอยู่ หวังจะไปรยผู้ใส่คนอื่น (ทวนลม)
ก็เท่ากับไปรยใส่ตนนั่นเอง**จะนั้น**"๑

อดช โสสนโต จาเวตฺวา วิสาสาพาภิภาวสฺส เจว เณรียกาทิทุกฺขวิเสสานญฺจสฺส **ลํวตฺตนิกมิตํ** กมฺมํ
สุวายํ อิทํ กโรนฺโต ปฏฺวิเวเต ลฺลุตฺวา ปรี รเชน โอกริตฺกามา บุริโส **วีย** อตฺตทานํเยว **โอกริตฺติ** ๑

จริงอยู่ ข้อนั้นพระผู้มีพระเจ้านี้ได้ตรัสไว้ว่า

"คนพาลผู้ใดทำร้ายต่อคนผู้มีได้ประทุษร้าย ซึ่ง
เป็นคนบริสุทธิ์ มิได้มีความคิดชั่ว ผลร้ายก็ย่อม
กลับไปถึงคนพาลผู้นั้นเอง ตั้งผู้ละเอียดที่คนชั่ว
ไปทวนลม ก็ย่อมกลับมาถึงผู้ชดนั้นเองจะนั้น" ๑

วุตฺตญฺเหตํ ภควตา

โย อปฺปทฺฏสฺส นรสฺส ทฺสสฺติ
สุทฺธสฺส โปสฺสส อนนฺคณสฺส
ตเมว พาลํ ปจฺเจติ ปาปํ
สุขุโม รโข ปฏฺวิเวตฺว ชิตฺโตติ ๑

แต่ถ้าเมื่อพระโยคาวจรนั้น **แม่พิจารณา**กัมมัสสกตาอยู่อย่างนี้ ปฏิหาระก็ยังไม่ระบออยู่อีกไ้ไร
ที่นี่เรอฟังพิจารณา**ถึงพระคุณส่วนบุพจริยา**ของพระศาสดา (ต่อไป) ฯ

สเจ ปนัสส เอวํ กมมัสสกตมปิ **ปัจจุเวกขโต** เหนว วูปสมมติ **อถาเนน** สตถุ
ปัพพจริยคุณา ปัจจุเวกขิตพพา ฯ

นี่เป็น**นัยแห่งการพิจารณา**ในบุพจริยคุณของพระศาสดานั้น (คือสอนตน) ว่า "นี่แนะพ่อนักบวช
พระศาสดาของเจ้าในกาลก่อนแต่สัมโพธิสมัย แม่เป็นพระโพธิสัตว์ยังมีได้ตรัสรู้ ทรงบำเพ็ญพระบารมีอยู่
ตลอด ๔ อสงไขยกับแสนกัป ก็ได้ทรงยังพระจิตให้ (คิด) ประทุษร้ายในบุคคลทั้งหลาย ผู้เป็นศัตรู
แม่ (ถึงกับ) เป็นผู้ปลงพระชนม์เอาในชาตินั้น ๆ มิใช่หรือ ฯ ข้อนี้มีเรื่องอย่างไรบ้าง ? ฯ

ตตฺตฺรายํ **ปัจจุเวกขณานิ** อมฺโห ปพฺพชิต นนฺ เต สตถา **ปัพฺเพว** สมฺโพธา อนนฺนิสมฺพุทฺโธ
โพธิสฺสโตปิ สมนํ จตฺตาริ อสงฺเขยฺยานิ กปฺปสฺตสทฺสสญฺจ ปารมฺมียํ ปูริยมาโน ตตฺถ ตตฺถ
วเรสุปิ ปัจจตฺถิเกสุ จิตฺตํ นปฺปทฺสเลสิ ฯ เสยฺยถิํ ฯ

ฟังทราบเรื่องในสี่ลวชาดก่อน พระเจ้าสี่ลวะโพธิสัตว์ เมื่อพระราชผู้เป็นปฏิบัติ ที่อำมาตย์ชั่ว
ผู้ประทุษร้ายในพระเทวีของพระองค์ นำมายึดเอาราชอาณาเขต อันมีเนื้อที่ถึง ๓๐๐ โยชน์ ก็ได้โปรดให้
หมู่อำมาตย์ผู้ลุกขึ้นจะป้องกัน และต้อง (อะไร) แม้แต่อาวุธ

สี่ลวชาดเก ดาว อตตโน เทเวีย ปทุมรุณ ปาปอมจุเจน อาเนตสุส ปฏิธมโณ ดิโยชนสโต
รชช คณหุตสส นิสเรณตถาย อฏฐิตาน อมจุจัน อาวุธมปี จุปิตุ น อทาลิ

ข้าเมื่อถูกปฏิบัติขุดดิน (ลึก) แคคอ (จับพระองค์) ผังไว้ในป่าช้าดิบ กับพวกอำมาตย์ ๑,๐๐๐ คนเล่า
ก็ได้ทรงทำพระวิการแม้แต่เพียงยังพระจิตให้ (คิด) ประทุษร้าย (เขา) (แต่) อาศัย การค้ำดินของฝูงสุนัข
จึงจอกซึ่งมาจะ (หา) กินซากศพ (ทำให้ดินหลวม) จึงทรงทำบุรุษการ (คือใช้กำลังแรงของลูกผู้ชาย
ช่วยพระองค์เองขึ้นจากหลุม) รอดมาได้

ปุ่น สหธิ อมจุสหัสเสน อามกสุสานะ คลปปมาณ ภูมี ขณิตวา นิยุชณญมาโน
จิตตปปโทสมตตมปี อกตวา กุณปะชาทนตถิ อาคตานิ สีคาลานิ ปัสสูยิหน นิสสาย ปุริสการ กตวา
ปฏิลทฐีวิโต

(ลอบ) **เสด็จเข้าไปถึง**ห้องพระบรรทมของพระองค์ได้ด้วยอำนาจของยักษ์ (ซึ่งสวามิภักดิ์ในพระองค์) ทอดพระเนตรเห็น**ศัตรูนอนอยู่**บนพระแท่นบรรทม ก็ได้กริ้ว (กลับทรงปลุกขึ้น) ทรงทำสบถให้กันและกันแล้วโปรดสถาปนาพระราชปฏิบัติองค์นั้น ไว้ในตำแหน่งพระสหาย (ในที่สุด) ตรัส (อุทาน) ว่า

ยกขุนาเวน อุตตโน ลีริคพนา **โอริยุห** ลีริสยเน **สยิต์** **ปจจุตติกั** ทิสวา โกป อกตวาว
อญญมณญ์ สปถ กตวา ตัม มิตตญฺญาเน จฺญปิตฺวา อาห

คนฉลาดพึงมุงหวังอยู่นั้น ไม่พึงเบือนหายเสีย เรา
ได้เห็นตัวเรา (เป็นพยานอยู่) ว่าเราได้เป็นตามที่
เรามุ่ง (จริง ๆ) ฯ

อาสีเสถว ปุริโส น นิพพินฺทยยุย ปณฺทิตโต
ปสุสามิ โวหมตฺตานัม ยถา อิจฺฉี เตถา อหฺนฺติ ฯ

เรื่องในขันตีวาทีชาดก ขันตีวาทีดาบสโพธิสัตว์ เมื่อพระราช (กลาพู) แคว้นกาลสีผู้โง่เขลา (ตะคอก) ถามว่า "สมณะ แก่เป็นวาทีอะไร" ตอบว่า "อาตมาชื่อว่า ขันตีวาที" ถูกโอบยด้วยหยาบทั้งนามแล้ว ตัดมือและเท้าเสีย ก็ได้ทำแม่แต่อาการช่นเคื่อง ๆ

ขันตีวาทีชาดก **หุเมเรน** กสิริธัญญา **กิวาที** ตวั สมณาคติ ปุณฺณโล **ขันตีวาที** นามาหนติ วุตเต สกณฺฐกาหิ กสาหิ ตาเลตฺวา หตฺถปาเทสุ จิชฺชมาเนสุ โกปมตฺตมปี น อกาลิ ฯ

ข้อที่ ขันตีวาทีดาบสเป็นผู้ใหญ่ถึงได้บวชแล้ว ฟังทำได้อย่างนั้นนับว่าไม่อัศจรรย์ (เท่าไร) ฯ

อนจฺฉริยณเจตํ ยํ มหฺลลโก ปพฺพชฺชูปคโต เอวํ กรเญย ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคร

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ และพระบรมศาสดานั้นได้ทรงทำคุณน้าอัศจรรย์ มีประการดังกล่าวมานี้เท่านั้นก็ทำไม่ได้ทรงทำคุณน้าอัศจรรย์อย่างอื่น ๆ อีกเป็นอนันต์ ในชาดกทั้งหลายมีมาตุโปสกชาดกเป็นต้น อันการยังปฏิสนธิให้เกิดขึ้น เป็นการไม่ชอบไม่ควรเหลือเกินแก่ตัวเจ้าผู้อ้างเอาพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ซึ่งบัดนี้บรรลุปะระสัมมัญญะแล้ว ทรงมีพระชนมัตถิคุณ อันใคร ๆ ในโลก กับทั้งเทวโลกไม่มีเสมอเหมือน นั้นว่าเป็นพระศาสดา ดังนี้ ฯ

แต่ถ้าเมื่อเธอแม่พิจารณาถึงพระคุณ อันเป็นส่วนบุพจริยาของพระศาสดา ดังกล่าวนั้นอยู่ ปฏิสนธิของเธอดูตกเป็นทาสของกิเลสทั้งหลายมาช้านานนั้น ก็ยังไม่ระงับอยู่นั้นไซ้ ที่นี้เธอพึงพิจารณาถึงบทพระสูตรทั้งหลาย ที่มีความเนื่องด้วยศัพท์อันมหัศจรรย์ ฯ ก็ในที่สุดบทเหล่านั้น สุดตบที่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้ที่ไม่เคยเป็นมารดา ไม่เคยเป็นบิดา ไม่เคยเป็นพี่น้องชาย ไม่เคยเป็นพี่น้องหญิง ไม่เคยเป็นบุตร ไม่เคยเป็นธิดา มิใช่หาได้ง่าย" ดังนี้ ฯ เพราะเหตุนี้ พระโยคาวจรพึงยังจิตอย่างนี้ ให้เกิดขึ้นในบุคคลนั้นว่า "นัยว่าบุคคลผู้เป็นมารดาในอดีตของเรา รักษา (เรา) อยู่ในท้อง ถ้วนทศมาส ไม่เกลียดสิ่งปฏิภูลทั้งหลาย มีเยี่ยว ขี้ น้ำลาย และน้ำมูก เป็นต้น เช็ดได้ราวกะจันทน์แดง ให้ (เรา) นอนแนบบอก อุ้ม (เรา) ไปรอบ เลี้ยง (เรา) มา เป็นบิดาเดินทางลำบากต่าง ๆ มีทางแพะเดินและทางที่คนใช้ไม่ขอเหนี่ยวตัวขึ้นไปเป็นต้น ประกอบ การค้าขายสละแม่แต่ชีวิตเข้าสงคราม อันจัดกระบวนแล้วทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง แล่นเรือไปในมหาสมุทรบ้าง ทำงานที่ยากอื่น ๆ บ้างเพื่อประโยชน์แก่ตัวเรา คิดว่าจักเลี้ยงลูกน้อย รวบรวมทรัพย์ด้วยอุบายนั้นๆ เลี้ยงเรามา แม่เป็นพี่น้องชาย พี่น้องหญิง บุตร และธิดาเล่า ก็ได้ทำอุปการะสิ่งนี้ ๆ (แก่เรา) เพราะฉะนั้น อันการทำใจร้ายในบุคคลนั้น หากควรแก่เราไม่" ฯ

แต่ถ้าแม้อย่างนี้ เธอก็ยังไม่อาจดับจิตลงได้ไซ้ ที่นี้เธอพึงพิจารณาถึงอานิสงส์เมตตาดังนี้ว่า "นี่แน่ะพ่อบรรพชิต พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้มีไว้หรือว่า 'ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเจโตวิมุตติ คือเมตตา ภิกษุเสพอโดยอื้อเพื่อ เจริญทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นดุจจัตตุ ก่อตั้งสิ่งสมทำให้สำเร็จอย่างดีแล้ว อานิสงส์ ๑๑ เป็นหวังได้ อานิสงส์ ๑๑ คืออะไรบ้าง อานิสงส์ ๑๑ คือ ผู้เจริญเมตตาย่อมหลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เทวดารักษา ไฟก็ดี พืชก็ดี ศัสตราก็ดี ไม่แผ้วพานเขา จิตตั้งมั่นเร็ว สีน้าผ่องใส ไม่หลงทำกาลกิริยา เมื่อยังไม่บรรลุนิพพานยิ่งกว่า ย่อมเข้าถึงพรหมโลก" ดังนี้ ถ้าเจ้าจักไม่ยังจิตนี้ให้ดับไซ้ เจ้าก็จักเป็นผู้เร่ร่อนจากอานิสงส์เหล่านี้ไป" ฯ

๑ น เกวลญจ เอตาเนว อญฺญานปี มาตุโปสกาตกาทีสุ อเนกานิ อจฺจริยานิ อากาสี ตสฺส เต อิทานิ สัพพญญุตํ ปตฺตํ สเทวเก โลเก เกนจิ อปฺปฏิสมํ ชนฺตึคฺคณํ ตํ ภควนฺตํ สตถารํ อปทิสโต ปฏิจฺจจิตฺตํ นาม อุปฺปาเทตฺตํ อติวิย อยฺยตฺตํ อปฺปฏีรูปนฺติ ฯ

สเจ ปนสฺส เอวํ สตถุ ปุพฺพจริยคฺคณํ ปจฺจเวทฺชโตปิ ทีฆรตฺตํ กิเลसानํ ทาสพฺยมฺปกตสฺส เนว ตํ ปฏฺธิมํ วุปรสมฺมตติ อถาเนน อนมฺมตคฺคิยานิ ปจฺจเวทฺชิตพฺพานิ ฯ ตตฺร ทีทํ วุตฺตํ น โส ภิกฺขเว สตโต สฺสกรูโป โย น มาตา ภูตปุพฺโพ โย น ปิตา ภูตปุพฺโพ โย น ภاتا โย น ภคินี โย น ปุตฺโต โย น ธิดา ภูตปุพฺโพติ ฯ ตสฺมา ตสฺมี ปุคฺคเล เอวํ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ อयํ กิร เม อตีเต มาตา หุตฺวา ทส มาเส กุจฺฉิยา ปริหริตฺวา มุตฺตกรีสเชฟฺสังฆานิภาทีนํ หริจฺนทฺทํ วิย อชฺชิจฺจมาโน อปเนตฺวา อุเร นิปชฺชาเปเนโต องฺเกน ปริหฺรมาโน โปเสสิ ปิตา หุตฺวา อชฺชปถสงฺกุปฺภาทีนํ คนฺตฺวา วณฺชิชฺชํ ปโยชยมาโน มยฺหํ อตฺถาย ชีวิตมฺปิ ปริจฺจชิตฺวา อุภโต พฺยพฺเพ สงฺคามे ปริสิตฺวา นาวาย มหาสมฺมุเท ปกฺขนฺทิตฺวา อญฺญานี จ ทุกฺกฺขานิ กริตฺวา ปุตฺตํกํ โปเสสฺสสมิตฺติ เตหิ เตหิ อุปาเยหิ ฌนํ สํหริตฺวา มํ โปเสสิ ภاتا ภคินี ปุตฺโต ธิดา จ หุตฺวาปิ อิทญฺจิทฺถจ อุปการํ อากาสีติ ตตฺร เม นปฺปฏีรูปํ มนํ ปทุเสตฺถนฺติ ฯ

สเจ ปน เอวมฺปิ จิตฺตํ นิพฺพาเปตฺตํ น สกฺโกติเยว อถาเนน เอวํ เมตฺตานิสฺสํ ปจฺจเวทฺชิตพฺพา อมฺโहा ปพฺพชิต นนฺ วุตฺตํ ภควตา เมตฺตตาย ภิกฺขเว เจโตวิมุตฺติยา อาเสวิตาย ภาวิตาย พหุสํกตตาย ยานีกตตาย วตฺถุกตตาย อนฺนญฺญิตาย ปริจิตาย สฺสมารทฺธาย เอกาทสฺซานิสฺสํ ปาฏิภฺงฺขา กตเม เอกาทส สฺขํ สฺขํ สฺขํ ปฏฺธิพฺพชฺชติ น ปาปกํ สฺขํ ปสฺสตี มนุสฺसानํ ปิโย โหติ อมฺนุสฺसानํ ปิโย โหติ เทวตา รกฺขนฺติ นาสส อคฺคิ วา วิสํ วา สตถํ วา กมฺมตี ตฺวณฺณํ จิตฺตํ สมาริทยตี มุขวณฺณเณ วิปฺปสํหิตี อสมฺมุพฺโพทํ กาลํ กโรตี อุตฺตริ อปฺปฏีวิชฺฌนโต พฺรหฺมโลกูปโค โหตีติ สเจ ตวํ อิทํ จิตฺตํ น นิพฺพาเปสฺสสิ อิมฺเหิ อานิสฺเสหิ ปริพาหโร ภวิสฺสตีติ ฯ

และพระบรมศาสดานั้นได้ทรงทำคุณน้าอัศจรรย์ มีประการดังกล่าวมานี้เท่านั้นก็หาไม่ ยังได้
ทรงทำคุณน้าอัศจรรย์อย่างอื่น ๆ อีกเป็นอนันต์ ในชาตกทั้งหลายมีมาตุโปสกชาตกเป็นต้น **อันการ**
ยังปฏิสมจิต**ให้เกิดขึ้น** เป็นการไม่ชอบไม่ควรเหลือเกินแก่ตัวเจ้า**ผู้อ้างเอา**พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ซึ่งบัดนี้
บรรลุประสัพพะปัญญุตญาณแล้ว ทรงมีพระชนติคุณ อันใคร ๆ ในโลก กับทั้งเทวโลกไม่มีเสมอเหมือน
นั้น**ว่าเป็นพระศาสดา** ดังนี้ ฯ

น เกวลญ เอตาเนว อญญาณิปี มาตุโปสกชาตกาทีสุ อนะกานิ อัจฉริยานิ อากาสี ตสฺส
เต อิทานิ สัพพะปัญญุตํ ปตฺตํ สเทวเก โลเก เกณจิ อปฺปฏิสมํ ชนตฺติคุณํ ตํ ภควนฺตํ **สตถาร**
อปทิสโด ปฏิสมจิตฺตํ นาม **อูปาเหตุ** อติวิย อยุตฺตํ อปฺปฏิรูปนฺติ ฯ

แต่ถ้าเมื่อเธอแม้พิจารณาถึงพระคุณ อันเป็นส่วนบุพจริยาของพระศาสดา ดังกล่าวมานี้อยู่
ปฏิสมของเธอ**ผู้ตกเป็นทาส**ของกิเลสทั้งหลายมาช้านานนั้น ก็ยังไม่ระบับอยู่นั้นไซ้ ที่นี้เธอพึงพิจารณา
ถึงบทพระสูตรทั้งหลาย **ที่มีความเนื่องด้วยศัพท์อนมตคคะ** ฯ

สเจ ปนสฺส เอวํ สตฺถุ ปุพฺพจริยคุณํ ปัจจเวกฺขโตปี ทิฆมตฺตํ กิเลสํ **ทาสพุมุปคตสฺส**
เนว ตํ **ปฏิสม** วูปสมมฺติ อถาเนน **อนมตคคฺคิยานิ** ปัจจเวกฺขิตพฺพานิ ฯ

ก็ในสุดตบที่เหล่านั้ สุดตบนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้ที่ไม่เคยเป็น มารดา ไม่เคยเป็นบิดา ไม่เคยเป็นพี่น้องชาย ไม่เคยเป็นพี่น้องหญิง ไม่เคยเป็นบุตร ไม่เคยเป็นธิดา มีใช้หาได้ง่าย" ดังนี้ ฯ

ตตร หิที่ วุตตํ น โส ภิกขเว สติโต **สุภรูป โย** น มาตา ภูตปุพฺโพ **โย** น ปิตา ภูตปุพฺโพ **โย** น ภاتا **โย** น ภคินี **โย** น ปุตฺโต **โย** น ธิดา ภูตปุพฺโพติ ฯ

เพราะเหตุนั้น พระโยคาวจรพึงยังจิตอย่างนี้ **ให้เกิดขึ้น**ในบุคคลนั้นว่า"นัยว่าบุคคลผู้เป็นมารดาในอดีตของเรา **รักษา** (เรา) อยู่ในท้อง ถ้วนทศมาส ไม่เกลียดสิ่งปฏิญ์ทั้งหลาย มีเยี่ยว ขี้ น้ำลาย และน้ำมูก เป็นต้น **เช็ดได้ราวกะจันทน์แดง** ให้ (เรา) นอนแนบบอก อุ้ม (เรา) ไปรอบ **เลี้ยง (เรา)มา** เป็นบิดาเดินทางลำบากต่าง ๆ **มีทางแพะเดินและทางที่คนใช้ไม่ขอเหนี่ยวตัวขึ้นไปเป็นต้น** ประกอบ การค้าขายสละแม้แต่ชีวิตเข้าสงคราม อันจัดครบจนแล้วทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง เล่นเรือไปในมหาสมุทรบ้าง ทำงานที่ยากอื่น ๆ บ้าง เพื่อประโยชน์แก่ตัวเรา คิดว่าจักเลี้ยงลูกน้อย รวบรวมทรัพย์ ด้วยอุบายนั้นๆ เลี้ยงเรามา แม้เป็นพี่น้องชาย พี่น้องหญิง บุตร และธิดาเล่า ก็ได้ทำอุปการะสิ่งนี้ ๆ (แก่เรา) **เพราะฉะนั้น** **อันการทำให้ร้าย**ในบุคคลนั้น ทาควรแก่เราไม่" ฯ

ตสฺมา ตสฺมี ปุคฺคเล เอวํ จิตฺตํ **อุปปาทตพฺพ** อयํ กิร เม อตีเต มาตา หุตฺวา ทส มาเส กุจฺฉิยา **ปริหริตฺวา** มุตฺตกัรึสฺสเฬลึงฺฆาณิกาทีนึ **หริจฺจนํ** **วีย** อชิคุจฺจมาโน **อปเนตฺวา** อเร นิปฺชฺชาเปนโต องฺเณ ปริหฺรมาโน **โปเสสิ** ปิตา หุตฺวา **อชฺชลสงฺกุปฺภาทีนึ** คนฺตฺวา วณฺชิชฺชํ ปโยชฺชมาโน มยฺหํ อตฺถาย ชีวิตมฺปิ ปริจฺจชิตฺวา อุภโต พฺยพฺเห สงฺคาเม ปวีสิตฺวา นาวาย มหาสมุทฺเท ปกฺขนฺหิตฺวา อญฺญานึ จ ทุกฺกรานึ กริตฺวา ปุตฺตกํ โปเสสฺสํ สามีติ เตหิ เตหิ อุปาเยหิ ชนํ สํหริตฺวา มํ โปเสสิ ภاتا ภคินี ปุตฺโต ธิดา จ หุตฺวา ปิ อิทฺถจิทฺถจ อุปการํ อกาสิ**ติ** ตตร เม นปฺปฏิรูปํ มนํ **ปทุเสตฺนฺติ** ฯ

แต่ถ้าเป็นอย่างนี้ เธอก็ยังไม่อาจดับจิตลงได้ไซ้ร้ ที่นี่เธอพึงพิจารณาถึง **อานิสงส์เมตตา** อย่างนี้ว่า "นี่แน่พ่อบรรพชิต พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้มีใช้หรือว่า 'ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อเจโตวิมุตติ คือ เมตตา ภิกษุเสพอโดยอื้อเฟื้อ เจริญทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นดุจจัตถุ **ก่อตั้งสั่งสมทำให้ สำเร็จอย่างดีแล้ว** อานิสงส์ ๑๑ **เป็นหวังได้** อานิสงส์ ๑๑ คืออะไรบ้าง อานิสงส์ ๑๑ คือ ผู้เจริญ เมตตา ย่อมหลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เทวดารักษา ไฟก็ดี พืชก็ดี ศัสตราก็ดี ไม่แผ้วพานเขา จิต**ตั้งมั่น**เร็ว สิ้น**หำมองใส** **ไม่หลง**ทำกาลกิริยา เมื่อยังไม่บรรลุนั่นยิ่งกว่า **ย่อมเข้าถึงพรหมโลก**" ดังนี้ ถ้าเจ้าจัก**ไม่**ยังจิตนี้ให้ **ดับ**ไซ้ร้ **เจ้าก็จักเป็นผู้เรีสร้าง**จากอานิสงส์เหล่านี้ไป" ฯ

สเจ ปน เอวมปิ จิตฺตํ นิพฺพาเปตฺตํ น สกโกติเยว อถาเนน เอว **เมตตานิสฺสา** ปจฺจเวกฺขิตพฺพา อมโห ปพฺพชิต นนฺ วุตฺตํ ภควตา เมตตาย ภิกฺขเว เจโตวิมุตฺติยา อาเสวิตาย ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย **อนฺนฺจริตาย** ปริจิตาย **สุสมารทุราย** เอกาทสานิสรํสา **ปาฎิกงฺขา** กตเม เอกาทสํ สุขํ สุปฺติ สุขํ ปฏฺวิพฺพชฺชติ น ปาปกํ สฺปิณฺ ปสฺสติ มนุสฺसानํ ปิโย โหติ อมนุสฺसानํ ปิโย โหติ เทวตา รกฺขณฺติ นาสุส อคฺคิ วา วิสํ วา สตถํ วา **กมติ** ตฺวณฺณํ จิตฺตํ **สมาริยติ** มุขวณฺโณ **วิปฺปสํยติ** **อสมฺมพฺโห** กาลํ กรโติ อุตฺตริ อปฺปฏฺวิพฺพชฺชณฺโต **พรหมโลกูปโค** โหติตติ สเจ ตวํ อิทํ จิตฺตํ น **นิพฺพาเปสฺสสิ** อิมหิ อานิสํเสหิ **ปริพาหโร** **ภวิสสํสิ**ติ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นนคร

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ แต่พระโยคาวจรผู้ไม่อาจทำธาตุวิหิโธ ก็พึงทำทานสังวิภาคเถิด ฯ พึงให้ของ ๆ ตนแก่
 ประภักษ์ ฯ รับของ ๆ ประภักษ์มาเพื่อตน ฯ แต่ถ้าประภักษ์เป็นภินนาชีวะ มีบริวารไม่เป็นของควรแก่
 การบริโภคไซ้ ก็พึงให้แต่ของ ๆ ตน ฯ เมื่อเธอทำไปอย่างนั้น ความอาฆาตในบุคคลนั้น
 จะระงับไปโดยส่วนเดียวเป็นแท้ ฯ และความโกรธของอีกฝ่ายหนึ่ง แม้จะติดตามมาตั้งแต่อดีตชาติ
 ก็จะระงับไปในทันทีเหมือนกัน ดังความโกรธของพระมหาเถระผู้ได้บาตรที่พระปิณฑปาติเถระผู้ถูกไล่
 เสนาสนะ ในจิตตลปรพทวิหารถึง ๓ ครั้ง กราบเรียนว่า "ข้าแต่พระมหาเถระผู้เจริญ บาตรใบนี้
 ราคา ๘ กหาปณะ อุบาสิกาโยมผู้หญิงของกระผมถวาย จึงเป็นลาภอันชอบธรรม ขอพระคุณเจ้าได้
 โปรดช่วยมหาอุบาสิกาให้ได้บุญด้วยเถิด" ดังนี้แล้ว ถวาย ระงับไปฉะนั้น ฯ อันชื่อว่าการให้
 มีอานุภาพมากอย่างนี้ ฯ สมคำว่า

การให้ ปราบคนที่ใคร ๆ ปราบไม่ได้ (ก็ได้)

การให้ ยังสิ่งประสงค์ทั้งปวงให้สำเร็จ (ก็ได้) ด้วย

การให้กับการเจรจาไพเราะ คนทั้งหลายแยงก็มี ก้มก้มมี ฯ

เมื่อพระโยคาวจรนั้นมีปฏิสนธิในบุคคลผู้เป็นศัตรูระงับไปด้วยการสอนตนที่ประการต่าง ๆ
 ดังกล่าวมาแล้ว จิต ก็ย่อมจะเป็นไป โดยทำเมตตาให้มากขึ้นแต่ในบุคคลผู้เป็นศัตรูนั้นได้ ดุจในบุคคลผู้
 เป็นที่รัก บุคคลผู้เป็นสหายรักกันมาก และบุคคลที่เป็นกลาง ๆ ฉะนั้น ฯ

ต่อเมื่อพระโยคาวจรนั้นผู้ทำเมตตาให้มากขึ้นได้บ่อย ๆ ยังสมจิตตา ในชนทั้ง ๔ คือ ในตนเอง
 ในบุคคลที่รัก ในคนกลาง ๆ ในคนเป็นศัตรูกัน ให้สำเร็จได้อยู่ พึงทำสัสมสัมมา ต่อไป ฯ นี่เป็น
 ลักษณะแห่งสัสมสัมมานั้น ฯ ถ้าเมื่อบุคคลนี้ พร้อมด้วยภิกษุที่รักและที่กลาง ๆ ที่เป็นข้าศึกกัน
 เป็น ๔ รูปทั้งตนเอง นั่งกันอยู่ในที่แห่งหนึ่ง ต่างว่า พวกโจรมาบอกว่า "ท่านให้ภิกษุรูปหนึ่งแก่พวก
 ข้าพเจ้า" เมื่อเธอถามว่า "เพราะเหตุไร" ก็ตอบว่า "เพื่อฆ่าภิกษุรูปนั้นแล้ว เอาเลือดคอกทำพิธีกรรม"
 ดังนี้ไซ้ ฯ หากว่าภิกษุนั้นคิดว่า ในภิกษุเหล่านั้น พวกโจรจงจับภิกษุรูปนั้น ๆ เถิด ดังนี้ละก็เป็น
 อันไม่ได้ทำสัสมสัมมาเลย ฯ แม้หากเธอคิดว่า "พวกโจรจงจับเราเถิด อย่าจับภิกษุ ๓ รูปนี้เลย"
 ดังนี้ ก็เป็นการยังมิได้ทำสัสมสัมมา ฯ ถามว่า เพราะอะไร ตอบว่า เพราะเธอต้องการ จับภิกษุรูปใด
 ๆ ก็ชื่อว่าเธอหาความพินาให้แก่ภิกษุรูปนั้น ๆ หาประโยชน์ให้แก่ภิกษุนอกนี้ข้างเดียว ฯ ต่อเมื่อใด
 เธอไม่เห็น ลักคนในระหว่าง ๔ คน จะควรให้แก่พวกโจร จิตเป็นไปเสมอแก่ทั้งในตนเองและคนทั้ง
 ๓ นั้น เมื่อนั้นจึงชื่อว่าเข็ญอันได้ทำสัสมสัมมาแล ฯ

๑ ธาตุวินิพฺพาคํ ปน กาคํ อสฺสโกนฺเทน ทานสฺวิภาโค กตฺตพฺโพ ๑ อตฺตโน สฺนตํ
ปรสฺส ทาทพฺพํ ๑ ปรสฺส สฺนตํ อตฺตโน คหตฺตพฺพํ ๑ สเจ ปน ปโร ภินฺนาชีโว โหติ
อปรีโณคารหปรีชาโร อตฺตโน สฺนตกเมว ทาทพฺพํ ๑ ตสฺสวํ กรโธ เอภนฺเตเนว ตสฺมี ปุคฺคเล
อาฆาโต วุปสฺมมฺติ ๑ อิตฺรสฺส จ อตีตชาติโต ปญฺญา ยอนฺพนโรปิ โกโร ตํชนฺเยว วุปสฺมมฺติ
จิตฺตลปฺพทวิหारे ติกฺขตฺตํ วุญฺญาปิตเสนาสเนน ปิณฺหาปาทิกตฺเถเรน อโย ภนฺเต อญฺญกหาปณฺคณฺนิโก
ปตฺโต มม มาตรา อฺปาสิกาย ทินฺโน รมฺมิโก ลาภो มหาวุปาสิกาย ปุณฺญลาภํ กรโธติ วตฺวา
ทินฺนปตฺตลทฺธมฺหาเถรสฺส วิย ๑ เอวํ มหานุภาวํ เหนฺตํ ทานํ นาม ๑ วุตฺตมฺปิ เจตํ

อหฺนตฺทมนํ ทานํ

ทานํ สพฺพตฺถสํสํ

ทาเนน ปิยวาจาย

อฺนฺนมนฺติ นมนฺติ จาติ ๑

ตสฺสวํ เวรีปุคฺคเล วุปสฺนตปญฺนิมฺสส ยถา ปิยาติปฺปิยสหายกมฺชฺฌตฺเตสฺส เอวํ ตสฺมีมฺปิ เมตฺตาวาเสน
จิตฺตํ ปวตฺตติ ๑

อถาเนน ปุณฺนปุณฺนํ เมตฺตายนฺเทน อตฺตนิ ปิยปุคฺคเล มชฺฌตฺเต เวรีปุคฺคเลติ จตุสฺส ชนฺส
สมฺจิตฺตํ สมฺปาเทนฺเทน สีมฺสมฺภาโท กาทพฺโพ ๑ ตสฺสิทํ ลกฺขณํ ๑ สเจ อิมสฺมี ปุคฺคเล
ปิยมชฺฌตฺตเวรีทิ สหฺริ อตฺตจตฺตเถ เอภสฺมี ปเทเส นิสินฺเน โจรา อาคฺนฺตฺวา ภนฺเต เอกํ ภิกฺขุ
อมฺหากํ เทธาติ วตฺวา กิการณฺนาติ วุตฺเต ตํ มาเรตฺวา คลฺลิตํ คเหตฺวา พลิกมฺมกรณฺตฺถยาติ
วเทยฺย ๑ ตตร เจโส ภิกฺขุ อสุกํ วา อสุกํ วา คณฺหนฺตฺติ จินฺเตยฺย อกฺโขว โหติ สีมฺสมฺภาโท ๑
สเจปิ มํ คณฺหนฺตฺ มา อิมํ ตโยติ จินฺเตยฺย อกฺโขว โหติ สีมฺสมฺภาโท ๑ กสฺมา ยสฺส ยสฺส ทิ
คฺชนํ อิจฺฉติ ตสฺส ตสฺส อหิตฺเตสิ โหติ อิตฺเรสฺสย ทิตฺเตสิ โหติ ๑ ยทา ปน จตฺนํ ชนฺนํ อนฺตเร
เอภมฺปิ โจรานํ ทาทพฺพํ น ปรสฺสติ อตฺตนิ จ เตสฺส จ ตีสุ สมเมว จิตฺตํ ปวตฺตติ กโต โหติ
سیمฺสมฺภาโทติ ๑

แต่พระโยคาวจรผู้ไม่อาจทำธาตุวินิพโยก ก็พึงทำ**ทานสังวร**ภาคเถิด ฯ พึงให้ของ ๆ ตน แก่ปรักข์ ฯ รับของ ๆ ปรักข์มาเพื่อตน ฯ แต่ถ้าปรักข์**เป็นภินนาชีวะ** มี**บริวารไม่เป็นของควร** **แก่การบริโภค**ไซ้ ก็พึงให้แต่ของ ๆ ตน ฯ เมื่อเธอทำไปอย่างนั้น **ความอาฆาต**ในบุคคลนั้น จะระงับไปโดยส่วนเดียวเป็นแท้ ฯ

ชาติวินิพฺโกลํ ปณ กาทํ อสภโกทน **ทานสรีริโก** กตตพฺโพ ฯ อตฺตโน
 สนฺตํ ปรสฺส ทาทพฺพํ ฯ ปรสฺส สนฺตํ อตฺตโน คเหตุพฺพํ ฯ สเจ ปณ ปโร
ภินฺนาชีโว โหติ **อปรีโกการพริกาโร** อตฺตโน สนฺตกเมว ทาทพฺพํ ฯ ตสฺสเสวํ กรโรโต
 เอกนเตเนว ตสฺมี ปุคฺคเล **อาฆาโต** วุปสมฺมติ ฯ

และ**ความโกรธ**ของอีกฝ่ายหนึ่ง แม้จะติดตามมาตั้งแต่อดีตชาติ ก็จะระงับไปในทันทีเหมือนกัน

ดังความโกรธของพระมหาเถระผู้ได้บาตร**ที่**พระปิ่นทนต์ปาตีเถระ**ผู้ถูกไล่เสนาสนะ** ในจิตตลปรพทวิหารถึง ๓ ครั้ง กราบเรียนว่า "ข้าแต่พระมหาเถระผู้เจริญ บาตรใบนี้**ราคา ๘ กหาปณะ** อุบาสิกายโมหุ์หญิงของกระผมถวาย จึงเป็นลาภ**อันชอบธรรม** ขอพระคุณเจ้าได้โปรดช่วยมหาอุบาสิกายให้**ได้บุญด้วยเถิด**"

ดังนี้แล้ว **ถวาย** ระงับไป**จะนั้น** ฯ อันชื่อว่าการให้ มีอานภาพมากอย่างนี้ ฯ

อิตรสุ จ อติชชาติโต ปฏฺญา อนฺนพโรปิ โกโร ตํชนฺเยว วุปสฺมมติ จิตฺตลปพฺพต-
 วิหารে তিগ্খতত্তু ৰুদ্ৰাপিতসেনাসনেন পিণ্ডপাতিগত্বেনৈনং ৰণতে অৰুণহাৰণক্খনিগো
 পতৌত মম মাত্ৰা উপাতিগায় তিন্ণি ৰম্মিগো লাগো মহাউপাতিগায় ৰুণ্ণলান্ণ ৰোৱাতি
 বত্বা তিন্ণপততলহৰ্মহাৱেষ্ট ৰিয় ৷ এওঁ মহান্ণাৱ হেতু তান্ণ নাম ৷

สมคำว่า

การให้ ปราบคนที่ใคร ๆ ปราบไม่ได้ (ก็ได้)
การให้ ยังสิ่งประสงค์ทั้งปวงให้สำเร็จ (ก็ได้) ด้วย
การให้กับการเจรจาไพเราะ คนทั้งหลายเงยก็มี ก้มก็มี ฯ

วุฒุมุปี เจต

อหนุตมนัน ทานัน ทานัน สพุพตถสารก
ทาเนน ปิยวาจาย อุณฺณมนฺติ นมนฺติ จาติ ฯ

เมื่อพระโยคาวจรนั้นมีปฏิมะในบุคคลผู้เป็นศัตรูระงับไปด้วยการสอนตนที่ประการต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว
จิต ก็ย่อมจะเป็นไป โดยทำเมตตาให้ขึ้นแก่ในบุคคลผู้เป็นศัตรูนั้นได้ ดุจในบุคคลผู้เป็นที่รัก บุคคล
ผู้เป็นสหายรักกันมากและบุคคลที่เป็นกลาง ๆ จะนั้น ฯ

ตสฺสวํ เวรํปุคฺคเล วุปฺสนตฺปฏฺิขสฺส ยถา ปิยาติปฺปิยสหายกมฺชฺฌตฺเตสฺ เอวํ ตสฺมิมฺปิ
เมตฺตาวาเสน จิตฺตํ ปวตฺตติ ฯ

ตอนนี้พระโยคาวจรนั้น**ผู้ทำเมตตาให้ดีขึ้นได้**บ่อย ๆ ยังสมจิตตา ในชนทั้ง ๔ คือ ในตนเอง ในบุคคลที่รัก ในคนกลาง ๆ ในคนเป็นศัตรูกัน **ให้สำเร็จได้อยู่** พึงทำสืมสัณนาต่อไป ๆ นี่เป็น ลักษณะแห่งสืมสัณนาชั้น ๆ

อถาเนน ปุณฺณปุณฺณ **เมตตายนฺเตน** อตฺตนิ ปิยปุคฺคเล มชฺฌตฺเต เวรียปุคฺคเลติ จตุสฺส ชเนสฺส สมจิตตํ **สมุปาเทนฺเตน** สืมสฺสเมทา กาทพฺโพ ฯ ตสฺสลิทํ ลกฺขณํ ฯ

ถ้าเมื่อบุคคลนี้ พร้อมด้วยภิกษุที่รักและที่กลาง ๆ ที่เป็นข้าศึกกัน **เป็น ๔ รูปทั้งตนเอง** นั่งกันอยู่ในที่แห่งหนึ่ง ต่างว่า พวกโจรมา**บอกว่า** "ท่านให้ภิกษุรูปหนึ่งแก่พวกข้าพเจ้า" เมื่อเธอถามว่า "เพราะเหตุไร" **ก็ตอบว่า** "เพื่อมาภิกษุรูปนั้นแล้ว เอาเลือดคอกทำพิธีกรรม" ดังนี้ไซ้ ฯ **หากว่า**ภิกษุนั้น**คิดว่า** ในภิกษุเหล่านั้น พวกโจรจงจับภิกษุรูปนั้น ๆ เถิด ดังนี้ละก็เป็นอันไม่ได้ทำสืมสัณนาเลย ฯ **แม้** **หากเธอคิดว่า** "พวกโจรจงจับเราเถิด อย่าจับภิกษุ ๓ รูปนี้เลย" ดังนี้ ก็เป็นการยังมีได้ทำสืมสัณนา ฯ

สเจ อิมสฺมี ปุคฺคเล ปิยมชฺฌตฺเตเวรีหิ สทฺธิ **อตุตฺตจตุตฺเถ** เอกสฺมี ปเทเส นิสินฺहे โจรา อาคนฺตวา ฆนฺเต เอกํ ภิกฺขุํ อมฺหากํ เทธาติ **วตฺวา** กิการณฺนาติ วุตฺเต ตํ มาเรตฺวา คลโลหิตํ คเหตฺวา พลิกมฺมกรณฺตยาติ **วเพยฺย** ฯ ตตฺร **เจ**โส ภิกฺขุ อสุกํ วา อสุกํ วา คณฺหนตฺติ **จินฺเตยฺย** อกฺโตว โหติ สืมสฺสเมทา ฯ **สเจปิ** มํ คณฺหนตฺตุ มา อิเม ตโยติ **จินฺเตยฺย** อกฺโตว โหติ สืมสฺสเมทา ฯ

ถามว่า เพราะอะไร ตอบว่า เพราะเธอต้องการ จับ**ภิกษุรูปใด** ๆ ก็ชื่อว่าเธอ**หาความพินาศให้แก่**
ภิกษุรูปนั้น ๆ หาประโยชน์ให้แก่ภิกษุนอกนี้ข้างเดียว ๆ **ต่อเมื่อใด**เธอ**ไม่เห็น** ลักคนในระหว่าง ๔
คน จะควรให้แก่พวกโจร จิตเป็นไป**เสมอ**แต่ทั้งในตนเองและคนทั้ง ๓ นั้น เมื่อนั้นจึงชื่อว่า**เป็นอันได้**
ทำสี่มัลลภทแล ฯ

กฐมา **ยสฺส ยสฺส** หิ คหณํ อิจฺฉติ **ตสฺส ตสฺส** **อหิตสึ** โหติ อิตเรสํเยว หิตสึ โหติ ฯ
ยทา ปน จตุณฺ्हํ ชนानํ อนุตเร เอกมฺปิ โจรานํ ทาทพฺพํ **น** **ปสฺสตี** อตฺตนิ จ เตสุ จ
ตีสฺส **สมเมว** จิตฺตํ ปวตฺตติ กโต โหติ สีมฺสมฺเภาโหติ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ พระโยคาวจรผู้จะเริ่มทำมุตตากาวนา ก็ไม่ควรเริ่มทำในบุคคลที่เป็นโทษแก่ภาวนา มีบุคคลที่รักเป็นต้นก่อน ฯ เพราะว่า บุคคลที่รัก หาเป็นปทัฏฐานแห่งมุตตา ด้วยเพียงแต่ความเป็นที่รักเท่านั้นไม่ จะกล่าวไปถึงบุคคลที่เป็นกลาง ๆ และที่เป็นศัตรูเล่า ฯ (ส่วน) บุคคลที่มีเพศเป็นข้าศึกกันและบุคคลที่ทำ กาลกิริยาแล้ว ก็มีไข้แดง (ที่จะเจริญมุตตา) เหมือนกัน ฯ แต่บุคคลผู้เป็นสหายที่รักยิ่ง ซึ่งในอรรถกถา เรียกว่าสหายนักเลง พึงเป็นปทัฏฐานได้ เพราะสหายนักเลงนั้นเป็นคนบันเทิงเรริงแท้ (พบกันก็) หัวเราะ ก่อน แล้วจึงพูดภายหลัง เพราะเหตุนั้น สหายนักเลงนั้น พระโยคาวจรพึงแผ่มุตตาให้ก่อนก็ได้ ฯ หรือมิฉะนั้น ได้พบหรือได้ยินข่าวบุคคลที่รักได้รับความสุขก็ดี มีสุขวัตถุจัดเตรียมไว้ก็ดี บันเทิงอยู่ พึงยังมุตตาให้เกิดขึ้นว่า "สัตว์ผู้บันเทิงหนอ โอ สาธุ ดีแท้" ฯ แท้จริง ท่านอาศัยอำนาจแห่งความข้อนี แหละกล่าวไว้ในอรรถกถาว่า "อนึ่ง ภิกษุผู้มีใจสทรรคกับมุตตา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่อย่างใด คือ ภิกษุ มีมุตตาแผ่ไปยังสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง เหมือนอย่างเห็นบุคคลผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นที่รักที่เจริญใจแล้ว พึงเป็นผู้ บันเทิงใจฉะนั้น" ดังนี้ ฯ ถ้าแม่สหายนักเลง หรือบุคคลที่รักของเขานั้น เป็นผู้ได้รับความสุขมาแล้ว ในอดีต แต่เดี๋ยวนี้เป็นทุกข์เหตุใจไป ก็พึงระลึกถึงภาวะที่เขาได้รับความสุขอันเป็นอดีตนั้นแหละ แล้วถือเอาอาการบันเทิงใจ (ในอดีต) ของเขาตนเอง ยังมุตตาให้เกิดขึ้นว่า เขาผู้นั้น ในอดีตได้เป็น ผู้มีโศกะมากอย่างนั้น มีบริวารมากอย่างนั้น บันเทิงใจอยู่เป็นนิตย์อย่างนั้น ฯ หรือว่า ถือเอาอาการ บันเทิงใจของเขาที่เป็นอนาคตก็ได้ ยังมุตตาให้เกิดขึ้นว่า ในอนาคตเขาจักได้สมบัติอันอีก แล้วเที่ยวไป ด้วยยานวิเศษทั้งหลาย มีคองช้าง หลังม้า และวอทองเป็นต้น ฯ ครั้นยังมุตตาให้เกิดขึ้นในบุคคลที่รักได้ อย่างนี้แล้ว ที่นี้จึงยังมุตตาให้เป็นไปในคนกลาง ๆ ต่อนั้น ในคนเป็นศัตรู ดังนี้โดยลำดับ ฯ แต่ถ้าปฏิมะ ในคนที่เป้นศัตรูเกิดขึ้นแก่เธอโดยนัยที่กล่าวในก่อนนั้นไซ้ร้ ก็พึงระบับมันเสียตามนัยที่กล่าวในเมตตากาวนา นั้น แล้วทำสัมสัมภาทโดยความมีจิตเสมอในชนทั้ง ๔ คือ ในบุคคล ๓ (ที่กล่าวแล้ว) นี้ และ ในตนเองด้วย จึงต้องเสพเจริญกระทำให้มาก ซึ่งนิมิตนั้นไป ก็จะไม่พึงยังอุปนาให้เจริญได้ด้วยอำนาจ แห่งฌาน ๓ (ในจตุกนัย) และฌาน ๔ (ในปัญจกนัย) โดยนัยที่กล่าวแล้วในเมตตากาวนา นั้นแล ฯ ต่อขึ้นไป วิภพพนา คือ มุตตากาวนาเป็นอธิโสภรณด้วยอาการ ๕ เป็นอธิโสภรณด้วยอาการ ๗ เป็นทิสัพพารณด้วยอาการ ๑๐ นี้ และอานิสงส์ทั้งหลาย มีชื่อว่า หลับเป็นสุข เป็นอาทิ บัณฑิตพึงทราบ ตามนัยที่กล่าวแล้วในเมตตากาวนา นั้นเทอญ ฯ นี่เป็นกถาอย่างพิสดารในการเจริญมุตตา ฯ

๑ มุทิตาภาวนา อารมณ์เตนปิ น ปฐมัม ปิยบุคคลาที่สุ อารมิตพพา ฯ น หิ ปิโย
ปิยภามตเตเนว มุทิตาย ปทภูฏานํ โหติ ปเคว มชฺฌตตเวรีโน ฯ ลิงฺควิสภาคกาลกตา อกฺเขตตเมว ฯ
อติปิยสหายโก ปน ลียา ปทภูฏานํ ฯ โย อฏฺฐกถายํ โสณฺหสหาโยติ วุตฺโต โส หิ มุทิตมุทิตว
โหติ ปฐมัม หลิตฺวา ปจฺจมา กเถติ ตสฺมา โส วา ปฐมัม มุทิตาย ผริตพฺโพ ฯ ปิยบุคคลํ วา สุขิตํ
วา สุขิตํ วา โมหมมานํ ทิสฺวา วา สุขฺตา วา โมหติ วตายํ สติโต อโห สภา อโห สฺสจฺจุติ มุทิตา
อุปฺปาเทตพฺพา ฯ อิมเมว หิ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ วิภงฺเก วุตฺตํ กถณฺจ ภิกฺขุ มุทิตาสหคเตน เจตสา
เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหริติ เสยฺยถาปิ นาม เอกํ บุคคลํ ปิยํ มนาปํ ทิสฺวา มุทิตํ อสฺส เอวเมว
สพฺเพ สติเต มุทิตาย ผริตฺติ ฯ สเจปิสฺส โส โสณฺหสหาโย วา ปิยบุคคลโ ว อตฺตีเต สุขิตํ
อโหสิ สมฺปติ ปน ทุคฺคโต ทุรฺรปโต อตฺตีเตวสฺส สุขิตมาวํ อนุสฺสริตฺวา เอส อตฺตีเต เอวํ มหาโณโค
มหาปริวโร นิจฺจมุทิตอ อโหสิตฺติ ตเมวสฺส มุทิตาการํ คเหตุวามุทิตา อุปฺปาเทตพฺพา ฯ อนาคเต
วา ปน ปฺน ตํ สมฺปตฺติํ ลภิตฺวา หตฺถิกฺขนฺธอสนฺปิฏฺฐิสฺสวณฺณสิวิกาทิหิ วิจริสฺสตีติ อนาคตมฺปิสฺส
มุทิตาการํ คเหตุวามุทิตา อุปฺปาเทตพฺพา ฯ เอวํ ปิยบุคคลเ มุทิตํ อุปฺปาเทตฺวา อถ มชฺฌตเต
ตโต เวรมฺหิตี อนุกฺกเมน มุทิตา ปวตฺเตตพฺพา ฯ สเจ ปนสฺส ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว เวรมฺหิ ปฏิธํ
อุปฺปชฺชติ ตํ เมตฺตายํ วุตฺตนเยเนว วุปรเมตฺตา อิมสฺ จ ตีสุ อตฺตนิ จาติ จตุสฺ ชเนสฺ
สมจิตฺตตาย สีมฺสมเภาทํ กตฺวา ตํ นิमितฺตํ อาเสวนฺเตน ภาเวณฺเตน พหุสฺสิโรนฺเตน เมตฺตายํ
วุตฺตนเยเนว ติกจตุกฺกชฺฌมานวเสน อปฺปนา วทฺธเมตพฺพา ฯ ตโต ปรี ปญฺจหาการหิ อโนริโส
ผรณา สติตฺตหาการหิ อริโส ผรณา ทสหาการหิ ทิสาผรณาติ อयํ วิกุพฺพนา สุขํ สุปตฺตีตาทโย
อานิสฺสา จ เมตฺตายํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพาติ ฯ อयํ มุทิตาภาวนาย วิตุถารกถา ฯ

พระโยคาวจรผู้จะเริ่มทำมุตตากาวนา ก็ไม่ควรเริ่มทำในบุคคลที่เป็นโทษแก่กาวนา มีบุคคลที่รักเป็นต้นก่อน ฯ เพราะว่า บุคคลที่รัก หาเป็นปทัฏฐานแห่งมุตตา ด้วยเพียงแต่ความเป็นที่รักเท่านั้นไม่ จะกล่าวไยถึงบุคคลที่เป็นกลาง ๆ และที่เป็นศัตรูเล่า ฯ

มุตตากาวนํ อารภณเตนาปี น ปฐมํ ปิยบุคคลาสึ อารภิตพฺพา ฯ น หิ ปิโย
ปิยวามตฺตเนว มุตตายนํ ปทฏฺฐานํ โหติ ปเคว มชฺฌตฺตเวรีโน ฯ

(ส่วน) บุคคลที่มีเพศเป็นข้าศึกกันและบุคคลที่ทำกาลกริยาแล้ว ก็มีไช้แดน (ที่จะเจริญมุตตา) เหมือนกัน ฯ แต่บุคคลผู้เป็นสหายที่รักยิ่ง ซึ่งในอรรถกถาเรียกว่าสหายนักลอง พึงเป็นปทัฏฐานได้ เพราะสหายนักลองนั้นเป็นคนบันเทิงเรริงแท้ (พบกันก็) หัวเราะก่อน แล้วจึงพูดภายหลัง เพราะเหตุนี้ สหายนักลองนั้น พระโยคาวจรพึงแผ่มุตตาให้ก่อนก็ได้ ฯ

ลិងฺควิสภาคกาลกตา อกฺเขตฺตเมว ฯ อติปิยสหายโก ปน ลียา ปทฏฺฐานํ ฯ โย อภฺยูกถายํ
โสณฺทสหาโยติ วุตฺโต โส หิ มุตฺตมฺมุทิตว โหติ ปฐมํ หลิตฺวา ปจฺฉา กเถติ ตสฺมา โส วา ปฐมํ
มุตตายนํ ปริตตฺตพฺโพ ฯ

มีจะนั้น ได้พบหรือได้ยินข่าวบุคคลที่รักได้รับความสุขก็ดี มีสุขสวัสดิ์เตรียมไว้ก็ดี บ้านเทิงอยู่
เพียงมฤตดาให้เกิดขึ้นว่า "สัตว์ผู้นี้บ้านเทิงหนอ โอ สาธุ ดีแท้" ฯ

ปิยบุคคล วา สุขิต วา สุขขิต วา โมทมาน ทิสวา วา สุตวา วา โมทติ วตาย สติโต อโห สาธุ
อโห สุกฺขิต มฤตดา อูปาเทตพพา ฯ

แท้จริง ท่านอาศัยอำนาจแห่งความข้อนั้นแหละกล่าวไว้ในวิงค์ว่า "อนึ่ง ภิกษุมีใจสหระตกับมฤตดา แผ่ไป
ตลอดทิศหนึ่งอยู่อย่างใด คือ ภิกษุมีมฤตดาแผ่ไปยังสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง เหมือนอย่างเห็นบุคคลผู้หนึ่ง
ซึ่งเป็นที่รักที่เจริญใจแล้ว ว่าเป็นผู้บ้านเทิงใจจะนั้น" ดังนี้ ฯ

อิมเมว หิ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ วิมฺเญ วุตฺตํ กถณฺจ ภิกฺขุ มฤตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ปริตฺวา
วิหริติ เสยฺยถาปี นาม เอกํ ปุคฺคํ ปิยํ มนาปํ ทิสฺวา มฤติโต อสฺส เอวเมว สพฺเพ สุตเต
มฤตตาย ปรตฺติติ ฯ

ถ้าแม่สหายนั้เง หรือบุคคลที่รักของเธอนั้น เป็นผู้ได้รับความสุขมาแล้วในอดีต แต่เดี๋ยวนีเป็นทุกตะ
เซ็ญใจไป ก็พึงระลึกถึงภาวะที่เ้าได้รับความสุขอันเป็นอดีตนั้นแหละ แล้วถือเอาอาการบั้นเึงใจ
(ในอดีต) ของเขาณั้เอง ยังมุกิตาให้เกิดขึ้นว่า เขาผู้นั้น ในอดีตได้เป็นผู้มีโอะมากะมากอย่างนั้น มีบริวารมาก
อย่างนั้น บั้นเึงใจอยู่เป็นนิตยอย่างนั้น ๕

สเจปัส ส โส โสณทสหาโย วา ปิยบุคคโล วา อตีเต สุกิตโต อโหสิ สมปติ ปน ทุกคโต ทุรเบโต
อตีตเมวสัส สุกิตถาวอ ออนุสสิริตวา เอส อตีเต เอว มหาโกโค มหาปวิโร นิจุมุทิโต อโหสิตี
ตเมวสัส มุกิตาการ คเหตุวา มุกิตา อุปปาเทตพพา ๕

หรือว่า ถือเอาอาการบั้นเึงใจของเขาที่เป็นอนาคตก็ได้ ยังมุกิตาให้เกิดขึ้นว่า ในอนาคตเขาจักได้สมบัติ
นั้นอีก แล้วเียะไปด้วยยานวิเศษทั้งหลาย มีคอช้าง หลังม้า และวอทองเป็นต้น ๕

อนาคต วา ปน ปุน ตํ สมปตตี ลกิตวา หตถิกชนธอสุปปัญฺณิสฺสวณฺณสิวิกาทิ วิจริสฺสตีติ
อนาคตมปิสส มุกิตาการ คเหตุวา มุกิตา อุปปาเทตพพา ๕

ครั้นยังมฤตดาให้เกิดขึ้นในบุคคลที่รักได้ออย่างนี้แล้ว ที่นี้จึงยังมฤตดาให้เป็นไปในคนกลาง ๆ ต่อนั้น ในคนเป็นศัตรู **ดังนี้โดยลำดับ** ฯ

เอวํ ปิยปุคฺคเล มุทิตํ อุปปาเทตฺวา อถ มชฺชตฺเต ตโต เวมฺหิทีติ **อนุกฺกเมน** มุทิตา ปาตเตตฺตพฺพา ฯ

แต่ถ้า**ปฏิกษะ**ในคนที่เป้นศัตรูเกิดขึ้นแก่เธอโดยนัยที่กล่าวในก่อนนั้นไซ้ร้ ก็พึงระงับมันเสียตามนัยที่กล่าวในเมตตาวาณานัน แล้วทำสัสมัภาพ**โดยความมีจิตเสมอ**ในชนทั้ง ๔ **คือ** ในบุคคล ๓ (ที่กล่าวแล้ว) นี้ และในตนเองด้วย จึงต้องเสพเจริญกระทำให้มาก ซึ่งนิมิตนั้นไป ก็ะพึงยังอุปนาให้เจริญได้ด้วยอำนาจแห่งฌาน ๓ (ในจตุกนัย) และฌาน ๔ (ในปัญจกนัย) โดยนัยที่กล่าวแล้วในเมตตาวาณานันแล ฯ

สเจ ปนสฺส ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว เวมฺหิ **ปฏิมํ** อุปปชฺชติ ตํ เมตฺตายํ วุตฺตนเยเนว วุปสฺเมตฺวา อิเมสุ จ ตีสุ อตฺตนิ จา**ติ** จตฺตุสุ ชเนสุ **สมจิตฺตตาย** สัสมัภาพํ กตฺวา ตํ นิमितฺตํ อาเสวนฺเตน ภาเวนฺเตน พหุสีกโรนฺเตน เมตฺตายํ วุตฺตนเยเนว ติกจตุกฺกชฺฌานวเสน อุปฺปนา วฑฺฒเตตฺตพฺพา ฯ

ต่อนั้นไป **วิฤพพนา** คือ มุทิตามาวนาเป็นโอโธโสพรรณด้วยอาการ ๕ เป็นโอโธโสพรรณด้วยอาการ ๗ เป็นทิสพรรณด้วยอาการ ๑๐ นี้ **และอานิสงส์ทั้งหลาย** มีชื่อว่า หลับเป็นสุข เป็นอาทิ บัณฑิตพึงทราบตามนัยที่กล่าวแล้วในเมตตามาวนานั้นเทอญ ฯ

ตโต ปรั ปญจหากาเรหิ โอนิโส พรรณ สตุตหากาเรหิ โอนิโส พรรณ ทสหากาเรหิ ทิสพรรณ**ติ**
อยมฺ **วิฤพพนา** สุขํ สุปตฺติอาพาโย **อานิสฺสา จ** เมตฺตายํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพาติ ฯ

นี้เป็น**กถาอย่างพิสดาร**ในการเจริญมุทิตา ฯ

อยมฺ มุทิตามาวนาย **วิตุถารกถา** ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑. เกลสิโตโสมนัสอันมา โดยนัยว่า "เมื่อบุคคลเห็นความได้ซึ่งรูปทั้งหลายที่พึงรู้ทางจักขุ อันหาปรารถนาหาใคร่น่าเจริญใจนารื่นรมย์ใจ ประกอบไปด้วยโลกามิส โดยความได้ดี เมื่อระลึกถึง รูปารมณ์เห็นปานนั้น ที่เคยได้มาก่อน ที่ล่วงไปแล้ว ที่ดับไปแล้ว ที่แปรไปแล้วก็ดี โสมนัสเกิดขึ้น โสมนัสใดมีรูปอย่างนี้ โสมนัสนั้น เรียกว่าเกลสิโตโสมนัส" ดังนี้เป็นต้น เป็นขำศึกใกล้ของมุทิตาพรหม-
 วิหาร เพราะมุทิตากับเกลสิโตโสมนัสมีส่วนเสมอกัน โดยมองดูแต่สมบัติ ส่วน อรติเป็นขำศึกไกล เพราะมีส่วนที่เป็นของตนไม่เหมือนกัน เพราะเหตุนี้ พระโยคาวจรจึงไม่ต้องกลัวแต่อรตินั้น เจริญมุทิตา ไปเกิด ฯ อันข้อที่ว่า บุคคลจักเป็นผู้บังเกิดด้วยจักขุภายในเสนาสนะสงัดหรือในอิฏฐุสสกรรมทั้งหลาย ด้วย นั้นเป็นอุจฺจนะ ฯ ส่วนเกลสิโตอุเบกขา อันมาโดยนัยว่า "เพราะเห็นรูปด้วยจักขุ อุเบกขาเกิดขึ้น แก่บุชฺชณ ผู้งเฆลา ผู้เป็นคนกิเลสหนา ยังไม่เป็นผู้ชนะแดน ไม่เป็นผู้ชนะวิบาก ไม่เห็นโทษ มิได้ดับ อุเบกขาใดมีรูปอย่างนี้ อุเบกขานั้นย่อมไม่ล่วงรูปไปได้ เพราะเหตุนี้ อุเบกขานั้นจึงเรียกว่า เกลสิตา ดังนี้ เป็นต้น เป็นขำศึกใกล้ของอุเบกขาพรหมวิหาร เพราะอุเบกขาพรหมวิหารกับเกลสิโตอุเบกขา มีส่วนเสมอกันโดยไม่วิจารณ์โทษและคุณ ราคะและปฏิฆะ เป็นขำศึกไกล เพราะมีส่วนที่เป็นของตน ไม่เหมือนกัน เพราะเหตุนี้ พระโยคาวจรจึงไม่ต้องกลัวแต่ราคะและปฏิฆะนั้น เจริญอุเบกขาไปเกิด ฯ อันข้อที่ว่า บุคคลจักอุเบกขาด้วย จักยินดีและ ยินร้ายไปด้วย นั้นเป็นอุจฺจนะ ฯ

อนึ่ง พรหมวิหารทุกข้อนั้น มีกัตตูกมตาฉันทะ เป็นเบื้องต้น มีการข่มนิวรณ์ได้เป็นต้น เป็นท่ามกลาง มีอัปปนาเป็นที่สุด ด้วยอำนาจบัญญัติธรรม จัดว่ามีเอกัตว์เป็นอารมณ์ หรือว่า มีอเนกัตว์เป็นอารมณ์ ฯ เมื่อถึงอุปจารหรืออัปปนาแล้ว การขยายอารมณ์จึงมีได้ ฯ ในการขยายอารมณ์ นั้น บัณฑิตพึงทราบลำดับการขยายนี้ ฯ เหมือนอย่างชาวนาผู้ฉลาดกำหนดที่ ที่จะพึงไถแล้วจึงไถไปฉับใด พระโยคาวจรก็ฉันทนั้น ขั้นแรกทีเดียวพึงกำหนดเอาเรือนหลังหนึ่ง แล้วเจริญเมตตาไปในสัตว์ทั้งหลาย ในเรือนนั้น โดยนัยว่า "ขอสัตว์ทั้งหลายในเรือนนี้จงเป็นผู้ไม่มีเวรเกิด" ดังนี้เป็นต้น ฯ ทำจิตให้อ่อน ครอบการในภาวนา เฉพาะเรือนหลังหนึ่งนั้นแล้วจึงกำหนด ๒ หลัง ฯ ต่อนั้นจึงกำหนด ๓-๔-๕-๖-๗-๘-๙-๑๐ หลัง ถนนสายหนึ่ง ครึ่งหมู่บ้าน หมู่บ้านหนึ่ง ชนบทหนึ่ง ราชอาณาจักรหนึ่ง ทิศหนึ่ง โดยนัยดังนี้ไปจนกระทั่งจักรวาลหนึ่ง ฯ หรือว่าจะพึงเจริญเมตตาไปในสัตว์ทั้งหลายในที่นั้น ๆ ยิ่งกว่านั้น ไปอีกก็ได้ ฯ พรหมวิหารที่เหลือมีกรุณาเป็นต้น ก็พึงเจริญนัยเดียวกัน นั้นแล ฯ นี่เป็นลำดับ แห่งการขยายอารมณ์ในพรหมวิหารภาวนานั้น ฯ อนึ่ง อารูป เป็นผลลัพท์แห่งกลินทั้งหลาย เนวสัญญานุ-
 สัญญาตนะ เป็นผลลัพท์แห่งสมาริทั้งหลาย ผลสมาบัติ เป็นผลลัพท์แห่งวิปัสสนา นิโรธสมาบัติ

เป็นผลลัพธ์แห่งสมณะวิปัสสนา ฉันใด อุเบกขาพรหมวิหาร ในพรหมวิหารภาวนานี้ ก็เป็นผลลัพธ์แห่งพรหมวิหาร ๓ ข้างต้นฉันนั้น ฯ เพราะเหมือนอย่างว่ายังมีได้ตั้งเสา ยังมีได้ยกชื้อและจันทันแล้ว ก็ไม่อาจ วางจั่วและกลอนในอากาศได้ฉันใด เว้นตติยฌานในพรหมวิหาร ๓ ข้างต้นเสีย ก็ไม่อาจทำ จตุตถฌานให้เกิดได้ ฉันนั้นแล ฯ

๑ มุทิตาพรหมวิหารสูตร จกขุวิมญเญยยานํ รูปานํ อิกฺขฺฐานํ กนฺตานํ มนํปานํ มํโนรमानํ โลกามิสปฺภิสฺสยฺตฺตานํ ปฏฺฐิลากํ วา ปฏฺฐิลากโต สมนุสฺสโต ปุพฺเพ วา ปฏฺฐิตุพฺพุ อตีตํ นินฺรุทํ วิปริณตํ สมนุสฺสโร อปฺปชฺชติ โสมนสฺสํ ยํ เอวรูปํ โสมนสฺสํ อิทํ วุจฺจติ เคหสิตํ โสมนสฺสนฺติ-
อาทินา นนฺน อาคตํ เคหสิตํ โสมนสฺสํ สมนฺตตฺติสฺสนสฺสภาคตฺยา ยาสนฺนปฺจจตฺติกํ สภาควิสภาค-
ตฺยา อรติ ทูรปฺจจตฺติกา ตสฺมา ตโต นิพฺภเยน มุทิตา ภาเวตพฺพา ฯ ปมฺพิตโต จ นาม ภวิสฺสติ
ปฺนตฺสเนนสเนสุ จ อธิกฺุสฺสธมฺเมสุ วา อุกกณฺณสิสฺสตีติ อภฺภูจฺจณเมตํ ฯ อุกฺกณฺณพรหมวิหารสูตร ปน
จกฺขฺนา รูปํ ทิสฺวา อปฺปชฺชติ อุกฺกณฺณ พาลสฺส มุพฺพสฺส ปุณฺณชนสฺส อโนวชิชนสฺส อวิปากชินสฺส
อนาทินวทสฺสวโน อสฺสฺสวโร ปุณฺณชนสฺส ยา เอวรูปา อุกฺกณฺณ รูปํ สา นาทิวตฺตติ ตสฺมา สา
อุกฺกณฺณ เคหสิตาติ วุจฺจตีติอาทินา นนฺน อาคตา เคหสิตา อภฺญญนฺนุกฺกณฺณ ไทฺสคฺคณฺณวិการวเสน
สภาคตฺยา ยาสนฺนปฺจจตฺติกา สภาควิสภาคตฺยา รากปฏฺฐิมา ทูรปฺจจตฺติกา ตสฺมา ตโต นิพฺภเยน
อุกฺกณฺณ ภาเวตพฺพา ฯ อุกฺกณฺณสิสฺสติ จ นาม รชฺชิสฺสติ จ ปฏฺฐิภณฺณสิสฺสติ จาติ อภฺภูจฺจณเมตํ ฯ

สพฺพสมฺปิ จ เอเตสํ กตตุกามาตฺตมโน อิทํ นีวรณาทิวิภวมนํ มชฺฌํ อปฺปนา
ปรีโยสานํ ปญฺญตฺตมมวเสน เอโก วา สตฺโต อเนเก วา สตฺตา อารมฺมณํ ๑ อุปจาเร วา
อปฺปนาย วา ปตฺตาย อารมฺมณวฑฺฒนํ ๑ ตตฺตวํ วฑฺฒนกฺกโม ๑ ยถา ทิ กุสโล กสโล
กสิตพฺพภูจฺ्ञานํ ปริจฺฉินฺทิตฺวา กสฺติ เอวํ ปฐฺมเมว เอกํ อวาสํ ปริจฺฉินฺทิตฺวา ตตฺถ สตฺเตสฺส อิมสฺมิ
อวาสเ สตฺตา อเวรา โหนฺตุตฺติอาทินา นเยน เมตฺตา ภาเวตฺตพฺพา ๑ ตตฺถ จิตฺตํ มุทํ กมฺมณิยํ
กตฺวา เทว อวาสา ปริจฺฉินฺทิตฺตพฺพา ๑ ตโต อนุกฺกเมน ตโย จตฺตาริ ปญฺจ จ สตฺต อฏฺฐ นว
ทส เอกา รจฺจา อุปชฺฌคฺคาโม คามิ ชนฺปโท รชฺชํ เอกา ทิสฺสติ เอวํ ยาว เอกํ จกฺกวาฬํ ๑ ตโต
วา ปน ภิยฺโย ตตฺถ ตตฺถ สตฺเตสฺส เมตฺตา ภาเวตฺตพฺพา ๑ ตถา กรุณฺหาทโยติ ๑ อยเมตฺถ
อารมฺมณวฑฺฒนกฺกโม ๑ ยถา ปน กสิณานํ นิสฺสํโห อารูปฺปา สมาริณํ นิสฺสํโห
เนวสถฺยณานาสถฺยณยตฺนํ วิปฺสฺสนานิสฺสํโห ผลสฺมาปตฺติ สมณฺวิปฺสฺสนานิสฺสํโห นิโรธสฺมาปตฺติ เอวํ
บุริมฺพหฺมวិหารตตฺถนนิสฺสํโห เอตฺถ อุเปกฺขาพฺรหฺมวិหาริ ๑ ยถา ทิ ฅมฺเภา อนุสฺสาเปตฺวา
ตุลาสงฺฆาณํ อนาโรเปตฺวา น สกฺกา อากาเส ภูมฺโมโคปาถนสิโย จฺฐเปตฺวํ เอวํ ปฺริเมสฺส ตตฺถยชฺฌมานํ วินา
น สกฺกา จตฺตตถํ ภาเวตฺตมฺหิ ๑

เคหสิตโสมนัสอันมาโดยนัยว่า "เมื่อบุคคลเห็น **ความได้** ซึ่งรูปทั้งหลายที่พึงรู้ทางจักขุ
อันน่าปรารถนาน่าใคร่หาเจริญใจ**นารี نرمยใจ** ประกอบไปด้วยโลกามิส โดยความได้ดี **เมื่อระลึกถึง**
รูปารมณฺเห็นปานนั้น ที่เคยได้มาก่อน ที่ล่วงไปแล้ว **ที่ดับไปแล้ว ที่แปรไปแล้วก็ดี โสมนัส**เกิดขึ้น
โสมนัส**ใด**มีรูปอย่างนี้ โสมนัส**นั้น** เรียกว่าเคหสิตโสมนัส ดังนี้เป็นต้น

มุกิตาพรหมวิหารสฺส จกฺขุวิญญูญยานํ รูปานํ อิกฺกฺขนํ กนฺตานํ มนาปานํ
มโนรมานํ โลกามิสปฏิสสํยุตฺตานํ **ปฏิลภํ** วา ปฏิลภโต **สมนุสฺสโต** ปุพฺเพ วา
ปฏิลทฺธปุพฺพํ อตฺตํ **นิรุทฺ** **วิปริณตํ** **สมนุสฺสรโต** อุปปชฺชติ **โสมนสฺสํ** ยํ เอวรูปํ
โสมนสฺสํ **อิทํ** วุจฺจติ เคหสิตํ โสมนสฺสฺสนฺติอาทินา นเยน อาคตํ เคหสิตํ โสมนสฺสํ

เป็นข้าศึกไกลของมุกิตาพรหมวิหาร เพราะมุกิตากับเคหสิตโสมนัสมีส่วนเสมอกัน **โดยมองดูแต่สมบัติ**
ส่วน **อติ** **เป็นข้าศึกไกล** เพราะมีส่วนที่เป็นของตนไม่เหมือนกัน เพราะเหตุนี้ พระโยคาวจรจึง
ไม่ต้องกลัวแต่อตินั้น เจริญมุกิตาไปเถิด ฯ

สมฺปตฺติทสฺสนสภาคตฺตาย **อาสนุนฺปจฺจตฺติกํ** สภาควิสภาคตฺตาย **อติ** **ทฺรปจฺจตฺติกา** ตสฺมา
ตโต **นิพฺภเยน** มุกิตา ภาเวตฺตพฺพา ฯ

อันข้อที่ ว่าบุคคล**จักเป็นผู้บังเหินใจ**ด้วย **จักหน่าย**ในเสนาสนะสังตหรือในอริกฺุศลธรรมทั้งหลายด้วย
นั้นเป็นอฐานะ ฯ

ปมฺหิโต จ นาม **ภวิสฺสติ** ปนฺตเสนาสนฺสฺส จ อธิกฺุสฺสธมฺเมสฺส วา **อุกฺกณฺฐิสฺสตีติ**
อภฺฐานเมตํ ฯ

ส่วนเคหสิตอณูเบกขา อันมาโดยนัยว่า "เพราะเห็นรูปด้วยจักขุ อุเบกขาเกิดขึ้นแก่บุรุษ ผู้โง่เขลา
ผู้เป็นคนกิเลสหนา ยังไม่เป็นผู้ชนะแดน ไม่เป็นผู้ชนะวิบาก ไม่เห็นโทษ มิได้สดับ อุเบกขาใด
มีรูปอย่างนี้ อุเบกขานั้นย่อมไม่ล่องรูปไปได้ เพราะเหตุนี้ อุเบกขานั้นจึงเรียกว่า เคหสิตา" ดังนี้ เป็นต้น

อุเบกขาพรหมวิหารสี่ ปณ จกขุนา รูป ทิสฺวา อุปฺปชฺชติ อุเบกฺขา พาลสฺส มุฬฺหสฺส
ปฺปชฺชชฺชสฺส อโนธิชฺชชฺชสฺส อวิปากชฺชชฺชสฺส อนาทินวทสฺสาวิโน อสฺสทฺวโต ปชฺชชฺชชฺชสฺส ยา
เอวรูปา อุเบกฺขา รูป สํ นาทิวตฺตติ ตสฺมา สํ อุเบกฺขา เคหสิตาติ วุจฺจตีติอาทิตา
นเยน อาคตา เคหสิตา อณูเบกฺขา

เป็นข้าศึกใกล้ของอุเบกขาพรหมวิหาร เพราะอุเบกขาพรหมวิหารกับเคหสิตอณูเบกขา มีส่วนเสมอกัน
โดยไม่วิจารณ์โทษและคุณ ราคะและปฏิกะ เป็นข้าศึกไกลเพราะมีส่วนที่เป็นของตนไม่เหมือนกัน
เพราะเหตุนี้ พระโยคาวจรจึงไม่ต้องกลัวแต่ราคะและปฏิกะนั้นเจริญอุเบกขาไปเถิด ฯ

โทษคุณวิจารณ์เสน สภาคตายน อสณฺนปจฺจตฺติกา สภาควิสภาคตายน ราคปฏิกมา
ทฺหปจฺจตฺติกา ตสฺมา ตโต นิพฺพเยน อุเบกฺขา ภาเวตฺตพฺพา ฯ

อันข้อที่ว่าบุคคลจักอุเบกขาด้วย จักยินดีและ ยินร้ายไปด้วย นั้นเป็นอฐานะ ฯ

อุเบกฺขิสฺสตี จ นาม รชฺชิสฺสตี จ ปฏฺธิทฺถวิสฺสตี จาติ อณฺฐานเมตฺ ฯ

อนึ่ง พรหมวิหารทุกข้อนั้น มีกัตตุกามตาฉันทะ **เป็นเบื้องต้น** มีการข่มนิวรณ์ได้เป็นต้น **เป็นท่ามกลาง** มีอัปปนา **เป็นที่สุด** ด้วยอำนาจบัญญัติธรรม จักว่ามีเอกัสต์ว์เป็นอารมณ์ หรือว่ามีเอกัสต์ว์เป็นอารมณ์ ฯ

สพฺเพสมฺปิ จ เอเตสํ กตฺตูกามตาฉนฺโท **อาทิ** นีวรณาทิวิกุชฺฌมฺหํ **มฺหุณฺ** อปฺปนา **ปรีโยสานํ** ปญฺญตฺติธมฺมวเสน เอโก วา สตุตฺโต **อนนเก** วา สตุตา อารมฺมณํ ฯ

เมื่อถึงอุปจารหรืออัปปนาแล้ว **การขยายอารมณ์** จึงมีได้ ฯ ในการขยายอารมณ์นั้น บัณฑิตพึงทราบ **ลำดับการขยาย** นี้ ฯ

อุปจารเ วา อปฺปนาย วา ปตฺตาย **อารมฺมณวฑฺฒนํ** ฯ ตตฺตรายํ **วฑฺฒนกฺโกโม** ฯ

เหมือนอย่าง**ชวานา**ผู้ฉลาดกำหนดที่ ที่จะพึงไถแล้วจึงไถไป**ฉันได** พระโยคาวจรก็**ฉันนั้น** ชั้นแรกที่ได้ยว
พึงกำหนดเอาเรือนหลังหนึ่ง แล้ว**เจริญเมตตา**ไปในสัตว์ทั้งหลายในเรือนนั้น โดยนัยว่า "ขอสัตว์ทั้งหลาย
ในเรือนนี้จงเป็นผู้ไม่มีเวรเกิด" ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ยถา หิ กุสโล **กสโก** กสิตพพภูฏานํ ปริจฉินฺหิตฺวา กสตี **เอวํ** ปฐฺมเมว เอกํ อวาสํ
ปริจฉินฺหิตฺวา ตตฺถ สตฺเตสุ อิมสฺมี อวาสํ สตฺตา อเวรา โหนฺตุติอาทินา นเยน
เมตตา ภาเวตพฺพา ฯ

ทำจิตให้อ่อน **ควรแก่การ**ในภาวนาเฉพาะเรือนหลังหนึ่งนั้นแล้วจึงกำหนด ๒ หลัง ฯ ต่อนั้นจึงกำหนด ๓-
๔-๕-๖-๗-๘-๘-๙-๑๐ หลัง ถนนสายหนึ่ง **ครึ่งหมู่บ้าน** หมู่บ้านหนึ่ง ชนบทหนึ่ง **ราชอาณาจักรหนึ่ง**
ทิศหนึ่ง โดยนัยดังนี้ไปจนกระทั่งจักรวาลหนึ่ง ฯ

ตตฺถ จิตฺตํ มุทํ **กมฺมณิยํ** กตฺวา เทว อวาสา ปริจฉินฺหิตพฺพา ฯ ตโต อนุกฺกเมน ตโย
จตฺตาริ ปญฺจ จ สตฺต อภูฏฺฐ นว ทส เอกา รจฺฉา **อุปทุตฺตคาโม** คาโม ชนปโท **รชฺชํ**
เอกา ทิสํ ติ เอวํ ยาว เอกํ จกฺกวาฬิ ฯ

หรือว่าจะพึงเจริญเมตตาไปในสัตว์ทั้งหลายในที่นั้น ๆ **ยิ่งกว่า**นั้นไปอีกก็ได้ ฯ พรหมวิหารที่เหลื้อมีกรุณา
เป็นต้น ก็พึงเจริญ**นัยเดียวกันนั้น**แล ฯ นี่ **เป็นลำดับแห่งการขยายอารมณ์** ในพรหมวิหารภาวนานั้น ฯ

ต่อ วา ปณ **ภิกฺขุโย** ตตฺถ ตตฺถ สตฺเตสฺส เมตฺตา ภาเวตฺตฺวา ฯ **ตถา** กรุณาโยติ ฯ
ออยเมตฺถ **อารมฺมณฺวทุณฺณกฺโกโม** ฯ

อนึ่ง **อารูป** **เป็นผลลัพธ์**แห่งกสิณทั้งหลาย **เนวสัณฺณาสัณฺญาตนะ** เป็นผลลัพธ์แห่งสมาธิทั้งหลาย
ผลสมาบัติ เป็นผลลัพธ์แห่งวิปัสณา **นิโรธสมาบัติ** เป็นผลลัพธ์แห่งสมถะวิปัสณา**จันใด** อุเบกขาพรหม-
วิหาร ในพรหมวิหารภาวนานี้ ก็เป็นผลลัพธ์แห่งพรหมวิหาร **๓** ข้างต้น**จันนั้น** ฯ

ยถา ปณ กสิณานํ **นิสฺสนฺโท** **อารูปปา** สมาธิํ นิสฺสนฺโท **เนวสัณฺณาสัณฺญาตนํ**
วิปัสฺสนานิสฺสนฺโท **ผลสมาปตฺติ** สมถวิปัสฺสนานิสฺสนฺโท **นิโรธสมาปตฺติ** **เอวํ** ปุริมพฺรหฺม-
วิหาร**ตฺตฺย**นิสฺสนฺโท เอตฺถ **อุเบกฺขาพฺรหฺมวิหาร** ฯ

เพราะเหมือนอย่างว่ายังมีได้ตั้งเส้า ยังมีได้ยกชื่อและจันหันแล้ว ก็ไม่อาจ วางจั่วและกลอนในอากาศได้
จันได เว้นตติยฐานในพรหมวิหาร ๓ ข้างต้นเสีย ก็ไม่อาจทำ จตุตถฐานให้เกิดได้จันนั้นแล ฯ

ยถา หิ ฌมฺเภา อณฺสุสาเปตฺวา ตฺลสาสงฺฆาญฺญํ อนาโรเปตฺวา น สกฺกา อากาเส
ภูฏโคปาณสึโย ลฺลเปตุํ เอวํ ปุริเมสุ ตติยฐานํ วินา น สกฺกา จตุตฺถํ ภาเวตฺตุนฺติ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ก็เพราะในภาวนา ๔ ประการนั้น เมตตาคือทางหมดจดแห่งบุคคลผู้มากด้วยพยาบาท
 กรุณาเป็นทางหมดจดแห่งบุคคลผู้มากด้วยวิหเสสา มุทิตาเป็นทางหมดจดแห่งบุคคลผู้มากด้วยอริ อุเบกขา
 เป็นทางหมดจดแห่งบุคคลผู้มากด้วยราคะ และเพราะเหตุที่การมนสิการ ไปในสัตรทั้งหลาย ก็มีอยู่ ๔
 ทางเท่านั้น โดยเป็นอาการ (คิด) หาประโยชน์ให้ (คิด) บำบัดสิ่งที่มีโทษประโยชน์ ยินดีในความได้ดีและ
 ความไม่คิดคำนึงถึง (คือเพิกเฉย) อนึ่ง เพราะอุปมาเหมือน มารดา ในบุตร ๔ คน ที่ (คน ๑) เป็นเด็กเล็ก
 (คน ๑) ป่วย (คน ๑) เป็นหนุ่ม และ (คน ๑) ออกเรือนไป) ประกอบการทำงานส่วนตัว ย่อมเป็นผู้ปรารถนา
 ความเจริญเติบโต เพื่อบุตรคนเล็ก ปรารถนาบำบัดไข้เพื่อบุตรที่ป่วย ปรารถนาความยั่งยืนแห่งสมบัติ
 ความเป็นหนุ่ม เพื่อบุตรที่เป็นหนุ่ม ไม่ชวนชวายเป็นไปในทางไร ๆ เพื่อบุตรที่ (ออกเรือนไป) ประกอบการ
 งานส่วนตัวแล้ว ฉันใด แม้พระโยคาวจรก็พึงเป็นผู้มีอุปมัยญาเป็นวิหระธรรม ด้วยอำนาจเจริญธรรม ๔
 มีเมตตาในสัตรปวงเป็นอาทิ ฉันนั้น เพราะเหตุนั้น อุปมัยญา ก็เป็น ๔ เพราะอำนาจแห่งกิจมีความเป็น
 ทางแห่งวิสุทธิเป็นต้นนี้เหมือนกัน ฯ

อนึ่ง เพราะเหตุที่พระโยคาวจรผู้ใคร่จะเจริญอุปมัยญานั้น (ครบ) ทั้ง ๔ ที่แรกพึงปฏิบัติ
 ในสัตรทั้งหมด โดยยังอาการ (คิด) เกื้อกูลให้เป็นไป ภาวนาอันมีความเป็นไปแห่งอาการ (คิด) เกื้อกูลเป็น
 ลักษณะนั้นเองเป็นเมตตา แต่นั้นได้พบก็ดี ได้ยินก็ดี ใคร่ครวญเห็นก็ดี ซึ่งความที่สัตรทั้งหลาย
 ผู้ปรารถนาแต่ประโยชน์เกื้อกูลอย่างนี้แล้วยังถูกทุกข์ครอบงำ พึงปฏิบัติโดยยังอาการ (คิด) บำบัดทุกข์
 ให้เป็นไป ภาวนาอันมีความเป็นไปแห่งอาการ (คิด) บำบัดทุกข์เป็นลักษณะนั้นเองเป็นกรุณา ที่นี้ ได้เห็น
 ความได้ดีแห่งสัตรเหล่านั้นผู้ปรารถนาประโยชน์และปรารถนาความปราศจากทุกข์อย่างนั้นแล้ว พึงปฏิบัติ
 โดยยังใจให้บันเทิงในความได้ดี (ของเขา) ภาวนาอันมีความบันเทิงใจเป็นลักษณะนั้นเองเป็นมุทิตา
 ส่วนต่อไปนี้พึงปฏิบัติโดยอาการเป็นกลาง กล่าวคือความวางเฉย เพราะความไม่มีกิจอันควรจะทำ
 ภาวนาอันมีความเป็นไปแห่งอาการเป็นกลางเป็นลักษณะนั้นเองเป็นอุเบกขา เพราะฉะนั้น บัณฑิตพึงทราบ
 ว่า ก็เพราะอำนาจแห่งอาการมี (คิด) เกื้อกูลเป็นต้นนี้ ลำดับนี้ คือ เมตตา ทรัสเป็นข้อแรก แล้วกรุณา
 แล้วมุทิตา แล้วอุเบกขา จึงเป็นลำดับของอุปมัยญา ๔ นั้น ฯ

อนึ่ง เพราะเหตุที่เมตตากรุณามุทิตาอุเบกขานั้นทุกข้อ ย่อมเป็นไปในอารมณ์หาประมาณมิได้
 จริงอยู่ สัตรทั้งหลายไม่มีประมาณ เป็นอารมณ์ของภาวนาเหล่านั้น เพราะแม้สำหรับเอกสัตร (สัตรผู้เดียว)
 ภาวนาเหล่านั้น ก็เป็นไปโดยอำนาจที่แผ่ไปทั่ว (ทั้งร่าง) มิได้ถือเอาประมาณอย่างนี้ว่า ภาวนามีเมตตา
 เป็นอาทิ จะต้องเจริญในที่ (ส่วนหนึ่งของร่างกาย) เท่านั้น ดังนี้แล ฯ เพราะเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงได้กล่าวว่า

ภาวนามีเมตตาเป็นอาทิ เป็น ๔ เพราะอำนาจแห่งกิจ-
มีความเป็นทางแห่งวิสุทธิเป็นต้น ส่วนลำดับแห่ง
ภาวนาเหล่านั้น เป็นเพราะอำนาจแห่งอาการมีความ-
คิดเกื้อกูลเป็นต้น อนึ่ง เพราะเหตุที่ภาวนาเหล่านั้น
เป็นไปในอารมณ์ (คือสัตว์) หาประมาณมิได้จึงชื่ออัปมัชฌา ฯ

๑ เอตาสฺ หิ ยสฺมา เมตฺตา พยาปาทพฺหุสฺส กรุณา วิหสาพฺหุสฺส มฺหิตา อรติพฺหุสฺส
อุเปกฺขา ราคพฺหุสฺส วิสฺสุทฺธิมคฺโค ยสฺมา จ หิตุสํหารอหิตาปนยนสมฺปตฺติโมทนนาโณวเสน
จตุพฺพิโรเยว สตฺเตสฺ มนสิกาโร ยสฺมา จ ยถา มาตา ทหฺรคิลานโยพฺพนปฺตตสฺสกิจฺจปฺสฺเตสฺ จตุสฺ
ปฺตฺเตสฺ ทหฺรสฺส อภิวุฑฺฒิกามา โหติ คิลานสฺส เกลณญฺยาปนยนกามา โยพฺพนปฺตตสฺส โยพฺพน-
สมฺปตฺติยา จิรญฺญิติกามา สกฺิจฺจปฺสฺตสฺส กิสฺมิณฺจิปิ ปรียาเย อพฺยาภาวฺหา โหติ ตถา อปฺปมณฺญา-
วิหริณณปิ สพฺพสฺตฺเตสฺ เมตฺตาทิวเสน ภวิตพฺพํ ตสฺมา อิตฺโต วิสฺสุทฺธิมคฺคาทิวสา จตฺสฺโสว
อปฺปมณฺญา ฯ

ยสฺมา ปน จตฺสฺโสเปตา ภาวตฺกामเณ ปฐมํ หิตาการปฺวตฺติวเสน สตฺเตสฺ ปฏิปชฺชิตพฺพํ
หิตาการปฺวตฺติลกฺขณา ว เมตฺตา ตโต เอวํ ปญฺญิตฺหิตานํ สตฺตานํ ทุกฺขาภิวํ ทิสฺวา วา สุตฺวา
วา สมฺภาวตฺวา วา (วิกฺปฺเปตฺวา วา) ทุกฺขาปนยนการปฺวตฺติวเสน ทุกฺขาปนยนการป-
วตฺติลกฺขณาว กรุณา อเถวํ ปญฺญิตฺหิตานํ ปญฺญิตฺทุกฺขาปคฺมานํ จ เนสํ สมฺปตฺตี ทิสฺวา สมฺปตฺติ-
โมทฺนวเสน ปโมทฺนลกฺขณาว มฺหิตา ตโต ปรํ ปน กตฺตพฺพาภาวโต อชฺฌนฺเปกฺขิตตฺตสงฺขาเตน
มชฺฌตฺตกาเรน ปฏิปชฺชิตพฺพํ มชฺฌตฺตการปฺวตฺติลกฺขณาว อุเปกฺขา ตสฺมา อิตฺโต หิตาทิอาการวสา
ปนาสํ ปฐมํ เมตฺตา วุตฺตา อถ กรุณา มฺหิตา อุเปกฺขาติ อโย กโม เวทิตพฺโพ ฯ

ยสฺมา ปน สพฺพาเปตา อปฺปมาเณ โคจเร ปวตฺตนฺติ อปฺปมาณา หิ สตฺตา เอตาสํ
โคจรวุตฺตา เอกสฺตฺตสฺสาปิ จ เอตฺตเก ปเทเส เมตฺตาทโย ภาวตพฺพาติ เอวํ ปมาณํ อคฺคเหตฺวา
สกลพฺรณวเสนเนว ปวตฺตาติ ฯ เตน วุตฺตํ

วิสุทธิมคฺคาทิวสา จตฺสฺโส

หิตาทิอาการวสา ปนาสํ

กโม ปวตฺตนฺติ จ อปฺปมาเณ

ตา โคจเร เยน ตพฺปมณฺญาติ ฯ

๑ ก็เพราะในภาวนา ๔ ประการนั้น เมตตา เป็นทางหมดจดแห่งบุคคลผู้มากด้วยพยาบาท
กรุณา เป็นทางหมดจดแห่งบุคคลผู้มากด้วยวิหเสสา มุทิตา เป็นทางหมดจดแห่งบุคคลผู้มากด้วยอรรถ
อุเบกขา เป็นทางหมดจดแห่งบุคคลผู้มากด้วยราคะ

เอตาสฺ หิ ยสฺมา เมตฺตา พยาปาทพหุสฺส
อุเบกฺขา ราคพหุสฺส วิสุทธิมคฺโค

และเพราะเหตุที่การมนสิการ ไปในสัตว์ทั้งหลาย ก็มีอยู่ ๔ ทางเท่านั้น โดยเป็นอาการ (คิด) หาประโยชน์
ให้ (คิด) บำบัดสิ่งที่มีโทษประโยชน์ ยินดีในความได้ดีและความไม่คิดคำนึงถึง (คือเพิกเฉย)

ยสฺมา จ หิตุสํหารอหิตาปนยนสมฺปัตติโมทนอนาโภาวเสน จตุพฺพิโรเยว สตุเตสุ มนสิกาโร

อนึ่ง **เพราะ**อุปมาเหมือน มารดา ในบุตร ๔ คน ที่ (คน ๑) เป็นเด็กเล็ก (คน ๑) ป่วย (คน ๑) เป็นหนุ่ม และ (คน ๑ ออกเรือนไป) **ประกอบภาระงานส่วนตัว** ย่อมเป็นผู้ปรารภความเจริญเติบโต เพื่อบุตร คนเล็ก **ปรารถนาบำบัดไข้**เพื่อบุตรที่ป่วย **ปรารถนาความยั่งยืน**แห่งสมบัติความเป็นหนุ่ม เพื่อบุตร ที่เป็นหนุ่ม ไม่ชวนชวายนี่ว่าในทางไร ๆ เพื่อบุตรที่ (ออกเรือนไป) ประกอบภาระงานส่วนตัวแล้ว **ฉันใด**

ยสุมา จ **ยถา** มาตา ทหริคิลานโยพพณปปตต**สกิจจุปสุเตสฺ** จตุสฺ ปุเตเตสฺ ทหรัสส อภิวุฑฺฒิกามา โหติ คิลานสฺส **เคลณญฺยาปนยนกามา** โยพพณปปตตสฺส โยพพณสมฺปตฺติยา **จิรญฺญิติกามา** สกิจจุปสุตสฺส กิสฺมิญฺจิปิ ปรียาเย อพฺยาภา โหติ

แม้พระโยคาวจร**ก็พึงเป็นผู้มีอุปมัญญาเป็นวิหารธรรม** ด้วยอำนาจเจริญธรรม ๔ มีเมตตาในสัตว์ปวง เป็นอาทิ **ฉันนั้น เพราะเหตุนั้น** อุปมัญญา ก็เป็น ๔ เพราะอำนาจแห่งกิจมีความเป็นทางแห่งวิสุทธิ เป็นต้นนี้เหมือนกัน ฯ

ตถา **อุปมัญญา**วิหริเกนาปิ สพฺพสฺสเตสฺ เมตฺตาทิวเสน **ภวิตพฺพํ** **ตสฺมา** อิตฺโต วิสุทฺธิมคฺคาทิวสา จตฺสโสว อุปมัญญา ฯ

อนึ่ง **เพราะเหตุที่** พระโยคาวจรผู้ใคร่จะเจริญอัปมัญญานั้น (ครป) ทั้ง ๔ **ที่แรก**พึงปฏิบัติในสัตว์ทั้งหมด โดยยังอาการ (คิด) เกื้อกูลให้เป็นไป **ภาวนาอันมีความเป็นไปแห่งอาการ (คิด) เกื้อกูลเป็นลักษณะ**นั่นเอง เป็นเมตตา

ยสฺมา ปน จตฺสโสเปตา ภาเวตุกาเมน **ปฐมํ** หิตาการปฺปวตฺติวเสน สตฺเตสุ ปฏฺิปปชิตพฺพํ **หิตาการปฺปวตฺติลกฺขณา** ว เมตฺตา

แต่นั้นได้พบก็ดี ได้ยินก็ดี **ใคร่ครวญเห็น**ก็ดี ซึ่งความที่สัตว์ทั้งหลาย**ผู้ปรารถนาแต่ประโยชน์**เกื้อกูลอย่างนี้แล้วยังถูกทุกข์ครอบงำ พึงปฏิบัติโดยยังอาการ (คิด) บำบัดทุกข์ให้เป็นไป **ภาวนาอันมีความเป็นไปแห่งอาการ (คิด) บำบัดทุกข์เป็นลักษณะ**นั่นเอง เป็นกรุณา

ตโต เอวํ **ปฏฺฐิตหิตานํ** สตฺตานํ ทุกฺขามิภวํ ทิสฺวา วา สุตฺวา วา **สมฺภาเวตฺวา** วา (วิกฺขเปตฺวา วา) ทุกฺขาปนยนาการปฺปวตฺติวเสน **ทุกฺขาปนยนาการปฺปวตฺติลกฺขณาว** กรุณา

ที่นี่ ได้เห็นความได้ดี แห่งสัตว์เหล่านั้นผู้ปราศจากประโยชน์และปราศจากความปราศจากทุกข์อย่างนั้น แล้วพึงปฏิบัติโดยยังใจให้บันเทิงในความได้ดี (ของเขา) ภาวนาอันมีความบันเทิงใจเป็นลักษณะนั้นเอง เป็นมฤติตา

อเถว ปฏิสฺมิตฺตํ ปญฺญิตทุกฺขาปคฺมานํ จ เหนสํ สมฺปตฺตํ ทิสฺวา สมฺปตฺติโมทฺทวเสน ปโมทฺทลฺกฺขณาว มฤติตา

ส่วนต่อไปนี้ พึงปฏิบัติโดยอาการเป็นกลาง กล่าวคือความวางเฉย เพราะความไม่มีกิจอันควรจะทำ ภาวนาอันมีความเป็นไปแห่งอาการเป็นกลางเป็นลักษณะนั้นเอง เป็นอุเบกขา

ตโต ปรั ปน กตฺตพฺพาภาวโต อชฺฌุเปกฺขิกตฺตสฺสชาเตน มชฺฌตฺตกาเรน ปฏิปชฺชิตพฺพํ มชฺฌตฺตการุปฺปตฺตลฺกฺขณาว อุเบกฺขา

เพราะฉะนั้น บัณฑิตพึงทราบว่ ก็เพราะอำนาจแห่งอาการมี (คิด) เกื้อกูลเป็นต้นนี้ **ลำดับนี้** คือ เมตตัตรัสเป็นข้อแรก แล้วกรุณา แล้วมฤตดา แล้วอุเบกขา **จึงเป็นลำดับ**ของอัปมัญญา ๔ นั้น ๆ

ตสฺมา อิตฺติ ทิตฺตาทิอาการวสา ปนาลํ ปฐฺมํ เมตฺตตา วุตฺตตา อถ กรุณา มฤตฺตดา อุเบกฺขาทิ **อโย กโม** เวทิตฺตํ ๑

อนึ่ง **เพราะเหตุที่**เมตตากรุณามฤตดาอุเบกขานั้นทุกข้อ ย่อมเป็นไปในอารมณ์หาประมาณมิได้จริงอยู่ สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ **เป็นอารมณ์**ของภาวนาเหล่านั้น เพราะแม่สำหรับเอกสัตว์ (สัตว์ผู้เดียว) ภาวนาเหล่านั้น ก็เป็นไปโดยอำนาจที่แผ่ไปทั่ว (ทั้งร่าง) มิได้ถือเอาประมาณอย่างนี้ว่า ภาวนามีเมตตาดเป็นอาทิ **จะต้องเจริญ**ในที่ (ส่วนหนึ่งของร่างกาย) เท่านั้น ดังนี้แล ฯ **เพราะเหตุนี้** ข้าพเจ้าจึงได้กล่าวว่

ยสฺมา ปน สพฺพาเปตา อปฺปมาณํ โคจเร ปวตฺตนฺติ อปฺปมาณา หิ สตฺตตา เอตาสํ **โคจรภูตา** เอกสฺตตสฺสํปิ จ เอตตเก ปเทเส เมตฺตาทโย **ภาเวตฺตพฺพาทิ** เอวํ ปมาณํ อคฺคเหตฺวา สกลผรณาวเสเนว ปวตฺตตติ ๑ **เตน** วุตฺตํ

ภาวนามีเมตตาเป็นอาทิ เป็น ๔ เพราะอำนาจแห่งกิจ-
มีความเป็นทางแห่งวิสุทธิเป็นต้น ส่วนลำดับแห่ง
ภาวนาเหล่านั้น เป็นเพราะอำนาจแห่งอาการมีความ-
คิดเกี่ยวเนื่องเป็นต้น อนึ่ง เพราะเหตุที่ภาวนาเหล่านั้น
เป็นไปในอารมณ์ (คือสัตว์) หาประมาณมิได้จึงชื่ออัมปมัญญา ฯ

วิสุทธิมคฺคาทิวสา จตฺสโล

หิตาทิอาการวสา ปนสํ

กโม ปวตฺตนฺติ จ อปฺปมาเณ

ตา โคจเร เยเน ตทปฺปมณฺญาติ ฯ

